

UVOD V NOVO ZAVEZO

Uvod v študij evangelijev
Priprava na kolokvij

Teme za 1. kolokvij iz Uvoda v Novo zavezo

Splošni uvod v študij evangelijev

1. Kako se izraža novost Nove zaveze, preko katerih odprtih vprašanj?
2. Predstavitev kanona Nove zaveze in razlaga imena *Nova zaveza*.
3. Pomen besede *evangelij* in njena pogostost v NZ spisih.
4. Kaj pravi Konstitucija o Božjem razodetju o evangeljski literaturi.
5. Prvotni naslov evangelijev in različni poskusi imenovanja.
6. Kdaj, kako in od koga so evangeliji sprejeli naslov, ki ga imajo danes?
7. Raznolikost in liturgična uporaba evangelijev v prvem obdobju Cerkve.
8. Primerjava evangelijev z literarnimi vrstami v grško rimskem in judovskem svetu.
9. Izvirnost literarne vrste evangelijev v njihovi notranji strukturi.
10. Sorodnost sinoptičnih evangelijev: kriteriji, tradicije in dvojniki.
11. Hipoteza o dveh virih.
12. Alternativne hipoteze in ovrednotenje.
13. Značilnost ustnega izročila in fragmentarnost.
14. Odnos med zgodovino oblik in življenjskim okoljem.
15. Usmerjenost tradicije in njene značilnosti.
16. Zgodovinska vrednost evangelijev.

Predstavitev štirih evangelijev

1. Marko: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura
2. Značilnosti Mr 16,1-8
3. Matej: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura
4. Sinoptična primerjava Mt 8,23-27 in Marko 4,35-41
5. Struktura in tipični poudarki Mt 27,26-28,15
6. Luka: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura
7. Razlaga Lk 24,13-35
8. Janez: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura
9. Struktura in dinamika Jn 21
10. Primerjava med sinoptiki in Janezom

I. Splošni uvod v študij evangelijev

1. Kako se izraža novost Nove zaveze, preko katerih odprtih vprašanj?

Novost Nove zaveze se izraža v osebi Jezusa Kristusa, kot izpolnitev in dopolnitev Stare zaveze. Kljub temu, da je Jezus Kristus polno razodetje Boga, še vedno obstaja v Novi zavezi vrsta odprtih vprašanj, ki jih lahko razdelimo na tri področja:

Vprašanje zgodovine: Kako razumeti veliko zgodovino človeštva in malo zgodovino posameznika? Po Kristusovem prvem prihodu se na videz odvija zgodovina naprej, tako kot, da do globokega preobrata sploh ne bi prišlo, saj na zunaj moč Božjega posega ni opaziti. V razumevanju zgodovine se pojavlja razpetost med *že* in *še ne* glede izpolnjenosti obljub.

Dogodek Jezusa Kristusa: Jezus je predstavljen na podlagi nasprotij, saj je božji sin in človek hkrati. Pavel ga imenuje križani Mesija. Predstavljen je kot Gospodov služabnik, ki ga spremlja moč čudežev in slabost križa. V njem je že uresničeno Božje kraljestvo, ki ga šele pričakujemo. V Evangelijih je neprestano prisotno vprašanje, izraženo *ali ne, kdo je Jezus?*

V čem se izraža novost Jezusa Kristusa? Skupina ljudi je vse zapustila, da bi mu sledila. Množice so ga najprej navdušeno sprejele, potem pa razočarane zapustile. Oblasti so ga izključile in obsodile. To kar preseneča kot novost je obličje Boga v Jezusu Kristusu. Zato novost ni samo moralna ali mesijanska, ampak je v svojem bistvu teološka.

2. Predstavitev kanona Nove zaveze in razlaga imena *Nova zaveza*

Število knjig v Novi zavezi je manjše kot v Stari zavezi (razmerje 27/49). Nova zaveza ne vsebuje iste dramatičnosti in vztrajnosti v ponavljanju nekaterih temeljnih vprašanj, kot to lahko zaznamo v Stari zavezi.

3. Pomen besede *evangelij* in njena pogostost v NZ spisih

Grška beseda *euaggelion* »dobra novica, sporočilo« v prvotnem pomenu ne izraža tipa literature, ampak se nanaša na odrešenjsko oznanilo samo v sebi "Izjavljam vam torej, bratje: evangelij, ki sem ga oznanil, ni po človeku. (Ga 1,11)". To je sestavljenka besed:

- *eu* – dober
- *aggelos* – angel, poslanec, glasnik
- *aggello* – povedati, oznaniti, prinesti

Pomen te besede je bil v klasičnem grškem svetu vezan na podobo oznanjevalca, ki v naglici želi predati sporočilo vesele narave, npr. dobro novico glede zmage ali drugih veselih dogodkov.

3.1. Pogostost besede *evangelij* v NZ spisih

Besedo *euaggelion* uporabi najprej sam Jezus v svojih izrekih (*logia*) in govori, ko napoveduje svoje poslanstvo (Lk 4,18). Beseda nastopa v štirih evangelijih na različne načine:

- **Matej** uporablja izraz "evangelij kraljestva" in pri tem misli na celotno sintezo vsega, kar je Jezus storil in učil:

Jezus je hodil po vsej Galileji. Učil je po njihovih shodnicah in oznanjal evangelij kraljestva. Ozdravljaj je vsakovrstne bolezni in vsakovrstne slabosti med ljudstvom. (Mt 4,23); Jezus je obhodil vsa mesta in vasi. Učil je po njihovih shodnicah in oznanjal evangelij kraljestva. Ozdravljaj je vsako bolezen in vsako slabost. (Mt 9,35).

Matej uporablja tudi soroden glagol, sinonim *kerysso* – oznanjati, pridigati.

- **Marko** na samem začetku uvaja izraz "evangelij Jezusa Kristusa":

Začetek evangelija Jezusa Kristusa, Božjega Sina (Mr 1,1),

ki spominja na celoten zgodovinski razvoj Jezusovega življenja, od samega začetka naprej.

- **Luka – Apostolska dela** pogosto uporablja glagolsko obliko te besede *euaggelidzo* – prinesti, sporočiti dobro novico.
- **Janez** se oddaljuje od tradicionalnega izrazoslovja. Nikoli ne uporablja ne besede *euaggelion*, ne glagolske oblike *euaggelidzo*, ampak poglobi vsebino na drugi ravni. Jezusova beseda je pričevanje:

kar je videl in slišal, vendar nihče ne sprejema njegovega pričevanja; »Če jaz

pričujem o sebi, moje pričevanje ni resnično; Farizeji so mu tedaj rekli: »Ti pričuješ o sebi. Tvoje pričevanje ni resnično (Jn 3,32; 5,31; 8,13), prav tako beseda po velikonočne Cerkve: Resnično, resnično, povem ti: Govorimo o tem, kar vemo, in pričujemo o tem, kar smo videli, toda našega pričevanja ne sprejemate (Jn 3,11);

zato uporablja izraz *martyria hemon* t.j. naše pričevanje.

4. Kaj pravi Konstitucija o Božjem razodetju o evangeljski literaturi

Bog, ki z Besedo vse ustvarja in ohranjuje, daje ljudem po ustvarjenih bitjih trajno pričevanje o sebi. Ker pa je hotel odpreti pot do nadnaravnega zveličanja, je povrh tega že v začetku razodel samega sebe prastaršem. Po njihovem padcu je v njih z obljubo odrešenja prebudil upanje na zveličanje.¹

Potem, ko je mnogokrat in na mnogotere načine Bog govoril po prerokih, "*nam je te dni govoril po Sinu*" (Heb 1,1-2). Poslal je svojega Sina, večno Besedo, ki razsvetljuje vse ljudi, da bi prebival med ljudmi in jim razkril notranjost Boga.²

Zato je Kristus gospod, v katerem se dovršuje vse razodetje veličastnega Boga, apostolom zapovedal, naj evangelij, ki ga je kot izpolnitev preroških obljub sam prinesel in z lastnimi usti razglasil vsem oznanjajo kot vir vse odrešenjske resnice in nramnega življenja.³

Nikomur ni neznan, da med vsemi svetopisemskimi knjigami, tudi med knjigami Nove zaveze, evangelijem upravičeno pripada prednost. Saj so glavno pričevanje o življenju in nauku učlovečene Besede, našega Odrešenika.

Da imajo štirje evangeliji apostolski izvor, tega se je Cerkev vedno in povsod držala in še drži. Kar so namreč oznanjali apostoli po Kristusovem naročilu, to so nam potem po navdihnjenju Božjega Duha oni sami in apostolski možje pismeno izročili kot temelj vere: četverni evangelij po Mateju, Marku, Luku in Janezu.⁴

5. Prvotni naslov evangelijev in različni poskusi imenovanja

Pomenljivo je vprašanje, kdaj so evangeliji dobili svoj sedanji naslov "evangelij" in od koga. Zanimivo je dejstvo, da tega naslova niso izbrali avtorji, pisci evangelijev, ampak so jim ga počasi pridali bralci, tisti, ki so sprejeli te knjige. V začetku so bili štirje evangeliji brez naslova. Pečat so jim dajale začetne besede.

---

1 BR 3.

2 BR 4.

3 BR 7.

4 BR 18.

Evangelij po Mateju se začneja z besedami, ki uvajajo **rodovnik** in opis Jezusovega rojstva: *biblos geneleos iesou Christou* – genealogija in rojstvo Jezusa Kristusa. Evangelij opozarja na Jezusove človeške korenine, zato ga tradicija upodablja z **mladeničem**.

Evangelij po Marku že v prvem stavku vsebuje besedo **evangelij**, vendar ta še ne pomeni literarne enote, ampak ustno oznanilo rešitve; njen zgodovinski začetek v Jezusu Kristusu. Beseda evangelij tu označuje bolj dejanje, dogodek, ki ga oznanja, torej vsebino samo in nima vloge naslova. Prvi prizor tega evangelija opisuje Janeza Krstnika v puščavi. Puščava pa je kraj, kjer prebivajo divje zveri, zato ta evangelij upodablja **lev** kot kralj vseh živali.

Evangelij po Luku vsebuje na začetku posvetilo Teofilu, v katerem avtor to delo imenuje **pripoved** (zgodovinska pripoved, naracija). Evangelij se začne z opisom duhovnika Zaharija, ki v templju daruje kadilno daritev. Najbolj imenitna žival za starozavezno daritev je **vol**, zato ta upodablja evangelij po Luku.

Evangelij po Janezu se začneja z besedami **na začetku** je bila beseda. Na koncu pa avtor to delo imenuje *biblion* (knjižnica). Že sam začetek tega evangelija razodeva globoko duhoven pogled na celotno dogajanje, ko avtor opisuje, kaj je bilo na samem začetku, pred stvarjenjem sveta. To globino upodablja **orel**, ki se od vseh ptic povzpne najvišje v nebo in uspe zreti celoto z duhovne perspektive.

5.1. Različni poizkusi poimenovanja

Preden se je uveljavil enoten naslov "*evangelij*" zasledimo med Kristjani različne poskuse poimenovanja te vrste literature in sicer na podlagi literarnih zvrsti, ki so že obstajale. Papij, Irenej in drugi poimenujejo evangelije kot *Logia kyriaka*, kar bi dobesedno pomenilo "*Gospodovi izreki*". Klemen Aleksandrijski omenja tudi grški izraz *hypomnema*, kar bi pomenilo "priklicano v spomin". Tertulijan evangelije poimenuje z lat. besedo *commentarii*.

6. Kdaj, kako in od koga so evangeliji sprejeli naslov, ki ga imajo danes?

Točnega odgovora na to vprašanje nimamo. *Didache* se večkrat sklicuje na evangelij Jezusa Kristusa. Pri tem ni mišljena le vsebina, ampak tudi določeni zapisi, ki so že tako poimenovani. Prvi jasen dokaz za naslovitev evangelijev je pričevanje sv. Justina, ki izrazi, da so "spomini apostolov" imenovani *euaggelia*.

Danes je dokazano dejstvo, da je bil naslov »evangelij« prihranjen izključno za tip literature, ki je postavljala v ospredje dogodek Jezusa Kristusa in je po svoji naravi vsebovala pripoved o zemeljskem življenju, trpljenju, smrti in vstajenju Jezusa Kristusa in je po svoji naravi vsebovala pripoved o zemeljskem življenju, trpljenju, smrti in vstajenju Jezusa Kristusa, torej za štiri evangelije.

Za naslovitev ostalih novozaveznih knjig so se zadovoljili z izrazi, ki so bili že znani in so kot literarna zvrst že obstajali v helenistični ali judovski kulturi: to so pisma, dela, razodetje

(apokalipsa). Podobno delitev na pisma, dela, razodetja in evangelije je doživela tudi apokrifna literatura.

Apostolska dela so kot "dela" ločena od evangelijev, saj v njih vse pripovedi segajo v čas po Kristusovem vstajenju, zato je Jezusovo zemeljsko življenje v njih le na kratko omenjeno. Apostolska dela ne govorijo o preteklosti, pač pa o sedanjem življenju krščanske skupnosti.

Pisma se kot tip literature osredotočijo na konkretne potrebe krščanskih skupnosti, na probleme, ki so nastajali pri širjenju evangeljskega sporočila. Pisma se razlikujejo od ostale literature tudi po tem, da vsebujejo neposreden odnos med piscem in naslovniki.

Tudi zadnja knjiga Nove zaveze, Razodetje, predpostavlja odrešenjski dogodek, ki se je že dopolnil – zato je v središču dogajanja Jagnje, zaklano, a živo – o Kristusovem zemeljskem življenju ta govori zelo malo:

In porodila je otroka, dečka, ki mu je bilo namenjeno, da bo pasel vse narode z železno palico. Njen otrok je bil odnesen k Bogu in k njegovemu prestolu. (Raz 12,5)

7. Raznolikost in liturgična uporaba evangelijev v prvem obdobju Cerkve

7.1. Raznolikost

V prvih stoletjih krščanstva ni bilo tako preprosto sprejeti dejstva, da imamo štiri evangelije, ki se med seboj vsebinsko delno razhajajo. Nekateri primeri razhajanj med posameznimi evangelisti so bili hitro opazni in jih ni bilo tako preprosto razložiti:

Rodovnik Jezusa Kristusa vsebujeta dva evangelista, dokler se imena v rodovniku v veliki meri ne skladata:

Rodovnik Jezusa Kristusa, Davidovega sina, Abrahamovega sina. Abrahamu se je rodil Izak, Izaku se je rodil Jakob, Jakobu se je rodil Juda in njegovi bratje. Judu je Tamara rodila Pereca in Zeraha. Percu se je rodil Hecrón, Hecrónu se je rodil Ram, Ramu se je rodil Aminadáb, Aminadábu se je rodil Nahšón, Nahšónu se je rodil Salmón, Salmónu je Rahába rodila Boaza, Boazu je Ruta rodila Obéda. Obédu se je rodil Jese.

Jeseju se je rodil David, kralj. Davidu je Urijájeva žena rodila Salomona. [Salomonu se je rodil Roboám, Roboámu se je rodil Abíja, Abíju se je rodil Asá, Asáju se je rodil Józafat, Józafatu se je rodil Jorám, Jorámu se je rodil Uzíja, Uzíju se je rodil Jotám, Jotámu se je rodil Aház, Aházu se je rodil Ezekíja, Ezekíju se je rodil Manáse, Manáseju se je rodil Amos, Amosu se je rodil Jošíja, Jošíju pa so se rodili Jojahín in njegovi bratje ob preselitvi v Babilon. Po preselitvi v Babilon se je Jojahínu rodil Šealtíel, Šealtíelu se je rodil Zerubabél, Zerubabélu se je rodil Abihúd, Abihúdu se je rodil Eljakím, Eljakímu se je rodil Azór, Azórju se je rodil Cadók, Cadóku se je rodil Ahím, Ahímu se je rodil Eliúd, Eliúdu se je rodil Eleazar, Eleazarju se je rodil Matán, Matánu se je rodil Jakob, Jakobu pa se je rodil Jožef, mož Marije, iz katere je bil rojen Jezus, ki se imenuje Kristus. Vseh rodov je torej: od Abrahama

do Davida štirinajst rodov, od Davida do preselitve v Babilon štirinajst rodov, od preselitve v Babilon do Kristusa štirinajst rodov. (Mt 1,1-17)

Ko je Jezus začel z delovanjem, je bil star okrog trideset let. Bil je, kakor so mislili, Jožefov sin, Jožef pa Ēlijev, ta Matátov, ta Levijev, ta Melhíjev, ta Janájev, ta Jožefov, ta Matitjájev, ta Amosov, ta Nahumov, ta Heslíjev, ta Nangájev, ta Mahatov, ta Matitjájev, ta Šimíjev, ta Jozéhov, ta Jodájev, ta Johanánov, ta Rezájev, ta Zerubabélov, ta Šealtiélov, ta Neríjev, ta Melhíjev, ta Adíjev, ta Kosámov, ta Elmadámov, ta Erov, ta Jošúov, ta Eliézerjev, ta Jorímov, ta Matátov, ta Levijev, ta Simeonov, ta Judov, ta Jožefov, ta Jonámov, ta Eljakímov, ta Meleájev, ta Menájev, ta Matatájev, ta Natánov, ta Davidov, ta Jesejev, ta Obédov, ta Boazov, ta Salmónov, ta Nahšónov, ta Aminadábov, ta Admínov, ta Arníjev, ta Hecrónov, ta Percov, ta Judov, ta Jakobov, ta Izakov, ta Abrahamov, ta Terahov, ta Nahórjev, ta Serúgov, ta Regujev, ta Pelegov, ta Eberjev, ta Šelahov, ta Kenánov, ta Arpahšádov, ta Semov, ta Noetov, ta Lamehov, ta Matuzalemov, ta Henohov, ta Jeredov, ta Mahalalélov, ta Kenánov, ta Enóšev, ta Setov, ta Adamov, Adam pa Božji. (Lk 3,23-38)

Kronološki potek Jezusovega trpljenja je pri različnih evangelistih opisan drugače:

Že se je zvečerilo. Ker je bil dan pripravljanja, to je dan pred soboto (Mr 15,42)

Bil pa je dan pripravljanja na pasho, okrog šeste ure. In Pilat je rekel Judom: »Glejte, vaš kralj! Ker je bil dan pripravljanja in zato, da telesa čez soboto ne bi ostala na križu (kajti tisto soboto je bil velik praznik), so Judje prosili Pilata, naj bi jim strli noge in jih sneli. (Jn 19,14.31)

Kraj in vrstni red prikazovanj vstalega Kristusa je prikazan zelo različno:

Ni ga tukaj, temveč je bil obujen. Spomnite se, kako vam je govoril, ko je bil še v Galileji: (Lk 24,6)

Toda pojdite in povejte njegovim učencem in Petru: »Pred vami pojde v Galilejo; tam ga boste videli, kakor vam je rekel.« (Mr 16,7)

Probleme razhajanj so v prvih stoletjih reševali na različne, tudi negativne načine: Krivoverec Markion se je odločil samo za en evangelij in še tega je skrajšal (Lukov evangelij). Tacian je napisal delo *Diatesseron*, v katerem je zlil vsebino štirih evangelijev v eno samo pripoved; to delo se je zelo razširilo in nadomestilo v liturgiji branje posameznih evangelijev, predvsem v Siriji so ga še dolgo uporabljali pri liturgičnem branju.

Vsi poskusi, kako uskladiti poročilo štirih evangelistov dokazujejo dejstvo, da so evangelije sprejemali najprej kot zgodovinsko literaturo, zato so neskladja povzročala probleme.

Kasneje so v dejstvu, da imamo štiri evangelije, zaznali tudi pozitivno vrednost. To potrjuje že sam proces kanonizacije štirih evangelijev. Sv. Irenej je prvi ponudil teološko refleksijo na to dejstvo in sicer v eklezialnem smislu: *Štiri evangelije je primerjal štirim vetrovom, ki morajo raznesti dobro novico na štiri osnovne smeri sveta*. Govorimo o štiriobličnem evangeliju, ki ga v eno povezuje en in isti Duh.

Origen pa razlaga štiri evangelije v kristološkem smislu *kot štiri različna obličja Jezusa Kristusa*, kar izraža Njegovo neizmerno bogastvo.

Sv. Avguštin razlaga dejstvo štirih evangelijev na podlagi:

Videl sem: glej, nevihtni veter je prihajal s severa, velik oblak in plapolajoč ogenj in okrog njega sijaj; iz njegove srede nekakšno iskrenje, iz srede ognja. Iz njegove srede pa podobe štirih živih bitij. Tole je bil njihov videz: imela so človeško podobo; vsako je imelo štiri obraze in vsako štiri peruti. Njihove noge so bile ravne in stopala njihovih nog kakor telečje stopalo; lesketala so se kakor glajen bron. Pod perutmi, na štirih straneh, so imela človeške roke. Vsa štiri so imela obraze in peruti. Njihove peruti so se dotikale med seboj in niso se obračala pri hoji; vsako je hodilo naravnost naprej. Podoba njihovih obrazov: človeški obraz in obraz leva na desni so imela vsa štiri, obraz vola na levi vsa štiri in obraz orla vsa štiri. [Takšni so bili njihovi obrazi. Njihove peruti so bile razprostrte navzgor; vsako bitje je imelo po dve, ki sta se dotikali, in dve, ki sta mu pokrivali telo. Vsako je hodilo naravnost naprej. Kamor je hotel iti duh, so šla in med hojo niso spreminjala smeri. Med živimi bitji je bilo nekaj, kar je bilo videti kakor žareča žerjavica, kakor plamenice, ki so švigale med bitji sem in tja. Ogenj je ves sijal in iz ognja je švigal blisk. In živa bitja so tekala sem in tja; videti so bila kakor blisk. (Ez 1,4-14)

ter

Prvo živo bitje je bilo podobno levu, drugo bitje je bilo podobno juncu, tretje bitje je imelo obličje kakor človek, četrto bitje pa je bilo podobno letečemu orlu. (Raz 4,7)

V teh dveh odlomkih nastopajo simboli štirih evangelistov.

V liturgičnem življenju se je kmalu uveljavilo izmenično branje vseh štirih evangelijev, čeprav je dolgo imel najpomembnejšo vlogo evangelij po Mateju.

V pogledu na raznolikost evangelijev se prepletata torej dve razsežnosti:

Z ene strani skrb za enotnost sporočila vseh štirih evangelijev.

Po drugi strani bogastvo raznolikosti tako globokega sporočila kot ga zajemajo.

Nihče od štirih evangelistov se nikoli ne skliče ali omenja ostalih treh. Vsak od njih se doživlja kot edini na določenem geografskem območju, v univerzalni Cerkvi pa najbrž ne. Janez npr. jasno izraža, da so znamenja, ki so opisana, le majhen del vseh znamenj, ki jih je Jezus storil:

Jezus pa je storil še veliko drugega. Če bi to popisali eno za drugim, mislim, da ves svet ne bi mogel obseči knjig, ki bi bile napisane. (Jn 21,25)

8. Primerjava evangelijev z literarnimi vrstami v grško rimskem in judovskem svetu

8.1 Grško-rimska primerjava

Kako je poganski svet reagiral na to krščansko literaturo? Vemo, da je določen del izobraženih poganov bral evangelije zato, da bi jim ugovarjal. Nimamo dokazov, da so ti pogani uvrstili evangelije v neko že obstoječo tradicionalno vrsto literature.

V miselnosti helenističnih bralcev je npr. evangelij po Marku dobil predznak barbarske literature. Če se želimo npr. opredeliti samo za prizor Petrove zatajitve Jezusa:

Ko je bil Peter spodaj na dvorišču, je prišla ena izmed dekel vélikega duhovnika. Ko je videla Petra, da se greje, si ga je ogledala in rekla: »Tudi ti si bil s tem Nazarečanom, Jezusom.« On pa je tajil: »Ne vem in ne razumem, kaj praviš.« Nato je odšel ven proti preddverju in petelin je zapel. Ko ga je dekla videla, je spet začela govoriti okoli stoječim: »Ta je izmed njih.« On pa je spet tajil. Kmalu nato so ti, ki so stali zraven, Petru spet rekli: »Res si izmed njih, saj si vendar Galilejec.« On pa se je začel zaklinjati in prisegati: »Ne poznam tega človeka, o katerem govorite.« In takoj je petelin drugič zapel in Peter se je spomnil besede, ki mu jo je rekel Jezus: »Preden bo petelin dvakrat zapel, me boš trikrat zatajil.« In zlomil se je ter jokal. (Mr 14,66-72)

Pri tem odlomku naletimo na naslednje težave: preveč resen za komedijo, preveč vsakdanji in aktualen za tragedijo, politično preveč izzivajoč za zgodovinoepisje, vsebuje neposrednost, ki ni tipična za antično literaturo. Evangelij po Marku ima sicer urejeno strukturo, v kateri zasledimo vplive retorike in dramaturgije helenističnega sveta, zaradi besednega zaklada in stila pa so ga uvrščali med *sermo humilis*, spise ubogih, ki nimajo jasne literarne zvrsti, ker so namenjeni preprostim in ubogim.

Med helenističnimi modeli je najbolj približana evangelijem antična biografija: pripoved o osebi, ki je resnično obstajala. V evangelijih gre za svojstveno biografijo: npr. v Marku manjkajo osnovni elementi biografije: predniki, rojstvo, mladost, fizični izgled, psihološke značilnosti.

8.2 Judovska primerjava

Evangelij v judovskih krogih ni bil nikoli sprejet kot literatura, ki je poučno razlagalne narave, to je *midraš* ali *mašal* – saj govori o resničnih zgodovinskih dogodkih. Niti ni bil primerjan v *targumu*, ki je neke vrste prevod z dodatno razlgo. Potrebno je seči po besedilih, ki so zgodovinske narave, kot npr. Peteroknjižje.

Evangeliji še najbolj posnemajo tiste starovezne spise, ki jih ne moremo opredeliti ne kot modrostne, ne preroške, ne apokaliptične, ampak kot zgodovinske, ker opisujejo odrešenjske dogodke, eksodus in zavezo, na katerih temelji življenje Izraela.

Kljub temu, da evangeliji ustrezajo pripovedim o zgodovini odrešenja, pa vsebujejo krščansko novost prav v razumevanju časa polnosti, eshatona, ki je v starozaveznem smislu drugačen od novozaveznega.

9. Izvirnost literarne vrste evangelijev v njihovi notranji strukturi

Današnje literarne analize zelo poudarjajo pomen celostne strukture nekega literarnega dela, ki ga je potrebno dojeti, če želimo to delo razumeti. Celostno strukturo določa dinamičnost pripovedi, ki se na nek poseben način razvija, da dosega želene učinke. Dinamiko lahko dojamemo, če opazujemo zorni kot pripovedovalca in izzive (reakcijo), ki jih ta želi prebuditi v bralcu, ko ustvarja pripovedno napetost.

V iskanju notranje strukture lahko govorimo o štirih perspektivah ali zornih kotih:

- Pripovedovalca;
- Osebnosti, ki nastopajo;
- Prepletanja dogodkov;
- Bralca.

Odnos med bralcem in besedilom je živ, ne moremo ga primerjati odnosu med predmetom in opazovalcem predmeta. Ko beremo, se ustvarjajo določene povezave z našim spominom, aktivno se vključujemo v dogajanje. Ponujeni so nam predlogi rešitev, odprti zaključki in sinteze, ki jih nova dejstva lahko spodbijajo.

Vse to ima za razlago besedil velik pomen. Zato v eksegezi govorimo o mesijanski skrivnosti, o pashalni perspektivi, o presojsnosti misli.

9.1. Struktura Markovega evangelija

Pripovedovalec ima pashalni in eklezijski zorni kot. Od samega začetka je Jezus imenovan kot Kristus, Božji sin.

Začetek evangelija Jezusa Kristusa, Božjega Sina; kakor je zapisano pri preroku Izaiju: Glej, pošiljam svojega glasnika pred tvojim obličjem, ki bo pripravil tvojo pot. Glas vpijočega v puščavi: Pripravite Gospodovo pot, zravajte njegove steze! Tako se je pojavil Janez Krstnik v puščavi in je oznanjal krst spreobrnjenja v odpuščanje grehov. K njemu je prihajala vsa judejska dežela in vsi Jeruzalemčani. Dajali so se mu krstiti v reki Jordan in priznavali svoje grehe. 6 Janez je bil oblečen v kameljo dlako in imel usnjen pas okoli ledij. Jedel je kobilice in divji med. Oznanjal je: »Za menoj pride močnejši od mene in jaz nisem vreden, da bi se sklonil pred njim in mu odvezal jermen njegovih sandal. Jaz sem vas krstil v vodi, on pa vas bo krstil v Svetem Duhu.« Jezusov krst Tiste dni je prišel Jezus iz Nazareta v Galileji in Janez ga je krstil v Jordanu. Brž ko je stopil iz vode, je zagledal nebesa, ki se razpirajo, in Duha, ki se je spuščal nadenj kakor golob. In zaslišal se je glas iz nebes: »Ti si moj ljubljeni Sin, nad teboj imam veselje.« Hudič skuša Jezusa Takoj nato ga je Duh odvedel v puščavo. V puščavi je bil štirideset dni in satan ga je skušal. Bil je med zvermi in angeli so mu stregli. (Mr 1,1-13)

Poudarjeno je nerazumevanje s strani apostolov, vendar način predstavljanja tega problema kaže na to, da je bila težava nerazumevanja v času pisanja evangelija že premagana:

Niso še doumeli dogodka s hlebi, temveč je bilo njihovo srce zakrknjeno. (Mr 6,52)

Ni namreč vedel, kaj bi rekel, kajti zelo so se prestrašili. (Mr 9,6)

To besedo so ohranili zase in se med seboj spraševali, kaj pomeni vstati od mrtvih. (Mr 9,10)

Oni niso razumeli te besede, vendar so se ga bali vprašati. (Mr 9,32)

Tudi Jezusove pripovedi nekaterim ozdravljencem, naj ne širijo spoznanja Njegove identitete, v času avtorjevega pisanja niso bile več aktualne. Naloga apostolov je bila ravno obratna: potrebno je bilo razširjati veselo oznanilo vsem ljudem.

Dogodek, v katerem se situacija obrne, je smrt in vstajenje Jezusa Kristusa. Na začetku bralcu ostaja nejasno, kdo je avtor in zakaj tako poudarja nekaj, kar je v času njegovega pisanja že premagano. Bralec vse to že ve, pa vseeno mora brati. Zakaj? Kako to, da potem ko je evangelij že prebral čuti, da bi ga začel znova brati?

Današnja biblicistika zagovarja, da evangelist opisuje Jezusove besede in dejanja z namenom, da v bralcu zbudi vprašanje: kdo je On?. Do odgovora privede najprej Petrova veroizpoved: Ti si Kristus! Potem pa izpoved rimskega stotnika pod križem:

Nato je šel Jezus s svojimi učenci v vasi Cezareje Filipove. Med potjo je učence spraševal: »Kaj pravijo ljudje, kdo sem?« Odgovorili so: »Janez Krstnik; drugi: Elija; spet drugi: eden od prerokov.« In vprašal jih je: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?« Peter mu je odgovoril in rekel: »Ti si Mesija.« Strogo jim je prepovedal, da bi to komu povedali. (Mr 8,27-30)

Ko je stotnik, ki je stal nasproti Jezusu, videl, da je tako izdihnil, je rekel: »Resnično, ta človek je bil Božji Sin. (Mr 15,39)

Človekove slepote ne zmaga Jezusovo čudežno delovanje, ampak Njegova smrt. Evangelist sicer predstavlja bralcu tudi čudeže kot veliko Božje razodetje, ki pa v času njegovega zemeljskega življenja ostaja nerazumljivo. Šele vera v vstajenje daje tudi čudežem pravi pomen.

9.2. Struktura Matejevega evangelija

Matej ne poudarja slepote učencev, mesijansko skrivnost samo delno uvaja:

Tedaj je učencem naročil, naj nikomur ne povejo, da je on Mesija. (Mt 16,20)

In medtem ko so šli z gore, jim je Jezus zapovedal: »Nikomur ne povejte, kar ste videli, dokler Sin človekov ne bo obujen od mrtvih!« (Mt 17,9).

Zemeljski Jezus je predstavljen v luči Velike noči, nastopa zmagoslavno. Posamezni prizori zemeljskega življenja poudarjajo odnos med Cerkvijo in poveličanim Kristusom. Krščansko življenje in vera v vstajenje se izražata preko hoje za Kristusom in poslušnosti njegovim zapovedim:

Enajst učencev se je odpravilo v Galilejo na goro, kamor jim je Jezus naročil. Ko so ga zagledali, so se mu do tal priklonili, nekateri pa so dvomili. Jezus je pristopil in jim spregovoril: »Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence. Krščujte jih v ime Očeta in

Sina in Svetega Duha [in učite jih izpolnjevati vse, kar koli sem vam zapovedal! In glejte: jaz sem z vami vse dni do konca sveta.« (Mt 28, 16-20).

Matej poudarja, da se je v Kristusu Bog dokončno razodel in izpolnil vse starozavezne obljube.

9.3. Struktura Lukovega evangelija

Luka je večkrat predstavljen na okrnjen način kot zgodovinar, ki želi predočiti zgodovino odrešenja ter zato skrbno razlikuje posamezna obdobja. Evangelij je le prvi del njegove literarne enote, drugi del sestavljajo Apostolska dela.

Pisec želi prikazati podobnost med obdobjem Jezusa (Lk) in obdobjem Cerkve (Apd). Poslužuje se vzporednic med Jezusom in apostoli: na podlagi govorov, čudežev, preganjanja Jezusa iz Nazareta, opisuje podobne izkušnje apostolov; Jezusovo pot v Jeruzalem primerja Pavlovi poti v Jeruzalem in naprej v Rim, Kristusov krst vzporeja Binkoštim.

Predmet njegove pripovedi so dogodki: *pragmatai*, ki so se zgodili pred očmi vsega sveta, ne v nekem zakotju:

Kralj se na to razume, in ker zaupam vanj, govorim naravnost. Prepričan sem, da mu nobena teh stvari ni skrita, saj se niso zgodile v kakšnem zakotju. (Apd 26,26),

tako da so postali osnova zgodovinopisja, ki ni nič manj vredno od tistega posvetnega:

V veselje in radost ti bo in mnogi se bodo veselili njegovega rojstva (Lk 1,14)

9.4. Struktura Janezovega evangelija

Teološka struktura je še bolj jasna pri Janezu. Že v prologu zazveni "mi", ki izpoveduje vero in slavi Boga, ter zre v učlovečenem *logosu* Boga:

In Beseda je postala meso in se naselila med nami. Videli smo njeno veličastvo, veličastvo, ki ga ima od Očeta kot edinorojeni Sin, polna milosti in resnice (Jn 1,14), zajeta iz Njegove milosti:

Kajti iz njegove polnosti smo vsi prejeli milost za milostjo. (Lk 1,16).

Večkrat je predstavljeno, da učenci v danem trenutku niso razumeli tega, kar se je dogajalo, ampak so doumeli šele po vstajenju.

Ko je bil obujen od mrtvih, so se njegovi učenci spomnili, da je govoril o tem, in verovali so Pismu in besedi, ki jo je rekel Jezus. (Jn 2,22)

Njegovi učenci sprva tega niso razumeli. Ko pa je bil Jezus poveličan, so se spomnili, da je bilo to pisano o njem in da so mu to storili. (Jn 12,16)

Jezus je odvrnil in mu rekel: »Tega, kar jaz delam, ti zdaj še ne razumeš, a spoznal boš pozneje. (Jn 13,7)

»To sem vam govoril v prisposodobah. Pride ura, ko vam ne bom več govoril v prisposodobah, ampak vam bom o Očetu jasno oznanjal. (Jn 16,25)

Nista še namreč umevala Pisma, da mora vstati od mrtvih. (Jn 20,9).

Pomembno je tudi, da je vstajenje omenjeno že na začetku v 2,22, kot vsem znano dejstvo.

Novo globlje dojetje je dar Duha, njegov predmet pa je Jezus, s svojimi znamenji, s Še veliko vam imam povedati, a zdaj ne morete nositi. Ko pa pride on, Duh resnice, vas bo uvedel v vso resnico, ker ne bo govoril sam od sebe, temveč bo povedal, kar bo slišal, in oznanjal vam bo prihodnje reči. On bo mene povečal, ker bo iz mojega jemal in vam oznanjal. Vse, kar ima Oče, je moje, zato sem vam rekel: Iz mojega jemlje in vam bo oznanjal.« trpljenjem, s celostno osebnostjo (Jn 16,12-15).

Evangelij ponuja refleksijo glede narave vere, iz katere je rojen in h kateri nagovarja: vera, ki je v svojem bistvu *memoriale* Jezusa pred vstajenjem, omogoča zrenje tega Jezusa že v luči vstajenja in ga dojema na globlji ravni. Takega pogleda je sposobna skupnost vernih v Duhu. Od tod izvira tudi močna simbolika, ki je ekleziološko zakramentalne narave.

9.5. Skupen pogled

Zorni kot vseh evangelistov je velikonočni, vstajenjski, čeprav opisujejo zemeljskega, križanega Jezusa. Pri tem se v evangelijih ustvarja napetost med preteklostjo, sedanostjo, prihodnostjo ter spominjanjem, prisotnostjo, upanjem. Način pripovedovanja izhaja iz vere in želi voditi k veri ter je sam ves prežet z vero. To je največja značilnost literarne vrste evangelijev. Novost ji daje odrešenjski vidik, saj ne ponuja samo nauka neke osebnosti in njenega zgleda, ampak resnično rešitev, ki se po njej udejanja danes.

10. Sorodnost sinoptičnih evangelijev: kriteriji, tradicije in dvojniki

10.1. Kriteriji za opazovanje sorodnosti

Evangelije po Mateju, Marku in Luku večkrat ločujemo od evangelija po Janezu, ter jih imenujemo sinoptične evangelije, ker jih lahko na poseben način primerjamo in obravnavamo skupaj (gr. *syn-hopsis*, hkraten, skupen pogled).

Sinoptični evangeliji se po obsegu snovi razlikujejo:

Mr:	11.078 besed;	661 vrstic;	110 odlomkov
Mt:	18.298 besed;	1.068 vrstic;	170 odlomkov
Lk:	19.430 besed;	1.150 vrstic;	200 odlomkov

Sorodnost med njimi lahko opazujemo na podlagi treh različnih kriterijev:

- **Snov** – je v veliki meri ista, različna od Janeza, predvsem v opisih, predhodnih Jezusovemu trpljenju: sinoptiki navajajo druge čudeže in izreke kot Janez;
- **Vrstni red dogajanja** – je pri sinoptikih skoraj identičen tako v splošnem smislu,⁵ kakor v primerjavi posameznih enot.⁶ Kadar nastopa zamenjava vrstnega reda, to pripisujemo literarnemu značaju in ne slučaju. V vsebini, ki je skupna Mateju, Marku in Luku zasledimo tudi 50 odlomkov v enakem zaporedju. Ko je red zmešan se ujemata Matej in Marko; ali pa Marko in Luka; skoraj nikoli pa Matej in Luka.
- **Oblikovanje izrazov** je pri sinoptikih skoraj identično, čeprav je jezik Mateja in Luka precej bolj pravilen od Marka; Janez pa uporablja bolj simbolično izrazoslovje.

Določena snov je lahko skupna vsem trem ali samo dvema ali pa je lastna samo enemu evangelistu. Tudi razvrstitev dogodkov je lahko identična, zelo sorodna, ali pa nastopajo spremembe v toku dogajanja in zamenjave: npr. Jezusov nastop v nazareški shodnici je postavljen v zelo različno sobesedilo pri vsakem od sinoptikov.⁷ Ker je sorodnosti mnogo več kot razhajanja, si težko predstavljamo, da gre zgolj za slučaj. To, da so dogodki opisani na isti način, pričuje, da so pisci zajemali iz istih virov.

10.2. Razlogi za sorodnosti in razhajanja

Ustna tradicija lahko razloži samo nekatere sorodnosti ali razhajanja med evangelisti. Če bi želeli vse razlagati na podlagi ustne tradicije, bi pomenilo, da so si prve generacije vtisnile v spomin ne samo način pripovedovanja, ampak tudi vrstni red dogajanja – celotno vsebino evangelijev. To pa bi bilo čudno v okolju, kjer je že stoletja obstajala pisana beseda. Zato medsebojne sorodnosti morajo imeti izvor v zapisanih virih.

Podobnosti med sinoptičnimi evangeliji razkrivajo medsebojno odvisnost in vplivanje v času nastajanja besedil. Pri tem pa prihaja do izraza tudi namen urejevalca (redaktorja), ki je dal svojstven ton posameznemu evangeliju.

Iskanje razlag, kako je prišlo do medsebojnega vplivanja, ima zato posledice v razlaganju teh besedil. Urejevalcem sicer ne smemo pripisovati velikega ustvarjalnega duha, saj so najbrž vedno iz tehtnih razlogov spreminjali vire, ki so jih imeli na razpolago, kljub temu pa se moramo zavedati, da so dali določen pečat celoti evangelija.

Razlogi, ki so vplivali na **razhajanja** in sorodnosti sinoptikov, so bili lahko naslednji:

Različnost pisnih virov, ki so bili na razpolago;

Različna ustna tradicija, ki je krožila v posameznih skupnostih;

Ustvarjalnost urejevalca.

5 Splošni smisel: potovanje po Galileji, pot v Jeruzalem, trpljenje in vstajenje; pri Janezu pa imamo več potovanj med Galilejo in Jeruzalemom.

6 Prim. Jn 6 in Mr 6-8: pomnožitev kruha, hoja po vodi, Petrova veroizpoved.

7 Prim: Lk 4,16-30; Mt 13,53-58; Mr 6,1-6.

Vsi ti dejavniki pa še ne morejo do konca odgovoriti na sorodnosti in razhajanja, ki so zaznavna med sinoptiki. Predpostavljamo lahko določeno odvisnost med enim in drugim zapisom.

O medsebojni odvisnosti treh evangelistov je razmišljal že sv. Avguštín, ki je predvideval, da so se vsi evangelisti med seboj poznali. Na splošno pa je v tradiciji Cerkve veljalo mnenje, da je nastal najprej evangelij po Mateju in da sta Marko in Luka povzemala po njem, ker je najbolj obsežen, zato imamo tudi tak vrstni red v novozaveznem kanonu.

10.3. Trojna, dvojna, enojna tradicija in dvojniki

Če sorodnost nastopa pri vseh treh evangelistih, govorimo **o trojni tradiciji** (Mt, Mr, Lk); če nastopa pri dveh, **o dvojni** (Mt in Lk; Mt in Mr; Mr in Lk). Snov, ki jo vsebuje samo en evangelist pa imenujemo **enojna tradicija**. O dvojnikih govorimo, kadar se določena snov (prizor) znotraj enega samega evangelija pojavi dvakrat:

»Nihče svetilke, potem ko jo prižge, ne pokriva s posodo ali jo postavlja pod posteljo, ampak jo daje na podstavek, da tisti, ki vstopajo, vidijo luč. (Lk 8,16)

»Nihče ne prižiga svetilke in je ne postavlja na skrit kraj ali pod mernik, ampak na podstavek, da tisti, ki vstopajo, vidijo luč. (Lk 11,33)

Trojna tradicija

Sestavlja jo okoli 100 odlomkov. To so predvsem čudeži, razpravljanja z nasprotniki, opisi trpljenja, nekaj izrekov, majhni govori, prilike, misijonska navodila, skupno življenje, resnični eshatološki govor.

Dvojna tradicija

Sorodnost med Mt in Lk predstavlja kar velik del snovi, ki zajema predvsem Jezusove govore in izreke. Sorodne vsebine med Mt in Mr, ter Mr in Lk je precej manj. Dvojno tradicijo sestavlja okoli 40 odlomkov – Jezusovih izrekov, zbranih v tematske enote.

Enojna tradicija

Enojne tradicije je zelo malo v Marku; več v Mateju in še več v Luku.

Dvojniki

Npr. Luka ima dvojni misijonski govor; eshatološki govor.

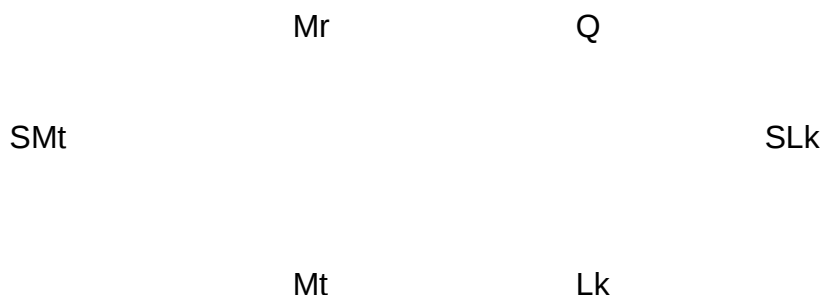
11. Hipoteza o dveh virih

Ta hipoteza (C. Lachmann) prevladuje že od 18. st. in jo še danes zagovarja večina strokovnjakov.

Temeljna predpostavka iz katere izhaja: *Marko je prvi evangelij, ki je bil napisan neodvisno od Mateja in Luka*. Ta dva sta se zgledovala po Marku in pa po nekem hipotetičnem viru, imenovanem *Loginquelle* – vir izrekov (Q), ki naj bi vseboval samo Jezusove izreke (*logia*).

Matej in Luka sta črpala še vsak iz svojega posebnega vira ali **Sondergut** (SMt in SLk), iz česar so nastali vsakemu lastni odlomki.

Grafični prikaz:

11.1. Obrazložitev hipoteze o dveh virih

Med Lukom in Matejem ni bilo medsebojne odvisnosti in vplivanja – nastajala sta neodvisno drug od drugega. To lahko dokažemo na podlagi naslednjih primerjav:

- Luka in Matej se razhajata v mestih, kjer dvojna tradicija prehaja v trojno ali obratno.
- Velik del snovi ima samo Matej in ga v Luku ne zasledimo (enojna tradicija) in tudi obratno, čeprav oba želita zbrati Jezusove izreke.
- Ne odpravljata napak Marka na istih mestih. Popravki, ki jih zasledimo pri enem, so drugačni pri drugem.

Vir trojne tradicije je Marko – Matej in Luka sta črpala iz Marka, to nam potrjuje:

- Kriterij vsebine: odsotnost dvojne tradicije (Matej – Luka) pri Marku, ter tudi odsotnost enojne tradicije SMt in SLk pri Marku. Najmanj obširen vir je najstarejši.
- Kriterij oblikovanja izrazov: Marko ima največ nepravilnosti, ki jih Matej in Luka že odpravita, saj ima najbolj revno grščino, polno aramejskih izrazov, ki so izpuščeni pri Mateju in Luku.
- Kriterij vrstnega reda: Matej spreminja vrstni red zaradi lastne zgradbe, Luka pa le redko. 97,2 % Markove vsebine se prekriva z Matejevim in 88,4 % je vzporedne Luku.
- Kadar se Matej razlikuje z Markom, se nikoli ne ujema z Lukom. Prav tako, kadar se Luka razhaja z Markom, se ne ujema z Matejem. To je absolutni dokaz za prvotni vir Marka.

Snov, ki jo vsebuje dvojna tradicija Mateja in Luka, izhaja iz nekega skupnega vira Q.

- Ne more izhajati preprosto iz ustne tradicije, ker zasledimo isti vrstni red dogajanja tako pri Mateju in Luku. Ni mogoče, da jo je Luka vzel od Mateja ali obratno. V Marku ta snov ne obstaja, zato je zelo verjetno, da sta Matej in Luka oba črpala iz nekega skupnega vira, ki se ni ohranil in imenujemo z nemško besedo *Quelle* – vir (oznaka Q).

Pristaši teorije o dveh virih zagovarjajo, da je dokazljiva, tudi če bi se Marko ne ohranil, že sama primerjava med Matejem in Lukom kaže na združitev različnih blokov vsebin, torej na obstoj dveh različnih virov, ki sta jih vsak samostojno povezala v celoten evangelij.

12. Alternativne hipoteze in ovrednostenje

Vse ostale obstoječe hipoteze o tej problematiki lahko povzamemo v dve skupini.

12.1. Zanikanje vira Q

Prva skupina je za tiste, ki se jim zdi hipoteza o dveh virih preveč komplicirana in predlagajo bolj preproste – obstoje enega samega vira. Te hipoteze zanikajo obstoj vira Q.

	Mr		Mt		Mt	
		Mt		Mr		Lk
Lk			Lk		Mr	

12.2. Bolj kompleksno višje število virov

Ta druga skupina predstavlja tiste, ki nastajanje predstavljajo bolj kompleksno in zvišujejo število virov. Podlaga vsega so trije temeljni viri. Ko so te tri vire uporabljali v različnih krščanskih skupnostih, so medsebojno vplivali drug na drugega in povzročili nastanek ostalih treh virov v predhodnem obdobju: predhodni Mt, predhodni Mr in predhodni Lk. Vmes pa je na prvega in tretjega vplival tudi vir Q. Tudi ti trije prehodni dokumenti so med seboj vplivali drug na drugega, ko so jih uporabljali v različnih Cerkvah in tako povzročili nastanek treh sinoptičnih evangelijev.

12.3. Rollandova hipoteza

Obstaja tudi hipoteza, ki je želela združiti obe teoriji. Vir vsega naj bi bil neki evangelij dvanajsterih iz Jeruzalema, ki je povzročil nastanek ostalih dveh: evangelij helenistov v Antiohiji in pavlinskega v Efezu ali Filipih. Ta dva evangelija naj bi prek redakcijskega dela imela vpliv na nastanek Markovega. Prvi naj bi ob kombinaciji s tradicijo Q in izvirne Matejeve snovi povzročil nastanek Mateja. Drugi pa naj bi ob kombinaciji Q in izbirne Lukove snovi dal začetek Lukovega evangelija.

13. Značilnost ustnega izročila in fragmentaričnost

13.1. Značilnosti ustnega izročila

Sinoptično vprašanje nas je postavilo na sam začetek, v obdobje nastajanja evangelijev, k najstarejšim virom, iz katerih so izšli. Še prej, pred prvimi zapisi, pa se predpostavlja obdobje ustne tradicije, obdobje, v katerem se je vzpostavil odnos med Jezusom in evangeliji.

Kaj lahko rečemo za obdobje ustne tradicije, kakšne so bile njegove značilnosti? Že najstarejši pisci so vedeli, da so se evangeliji rodili iz ustnega oznanjevanja. Sv. Irenej in Papij sta zapisala, da je podlaga Marka Petrovo ustno oznanjenje. Oznanjenje "v živo" je bilo bolj pomembno od pisnega. Jezus je poslal apostole oznanjat, ne pisat evangelij. Tudi Luka v predgovoru k evangeliju povezuje pisanje s tem, kar so "izročili" očitvidci, ki so bili v službi besede.

Določene podatke glede obdobja ustne tradicije lahko dobimo iz Pavlovih pisem: Krščanska vera je v svojem bistvu prejeta tradicija, ki se je zvesto predajala naprej; Ta tradicija se je najprej osredotočila na smrt in vstajenje Kristusa.

Zanimivo je, da Pavel zelo redko citira Jezusove izreke. To dejstvo je zanimivo še posebej zato, ker je velik del Pavlovih pisem namenjen poučevanju. Probleme prvotnih skupnosti so torej reševali brez sklicevanja na Jezusov nauk in izreke – tudi če bi nekateri bili zelo primerni in učinkoviti.

Danes je splošno mnenje, da Pavlinske skupnosti niso imele na razpolago sinoptične vsebine, kar pa še ne pomeni, da ta takrat še ni obstajala. Najbrž je krožila v palestinsko in judeo-helenističnih spisih. Apostolski očetje in apokrifna literatura nam o tem povesta bolj malo.

Temelj za razumevanje obdobja ustne tradicije predstavljajo kar kanonični evangeliji sami. Trud, da bi razumeli njihovo predzgodovino, pripisujemo zgodovini oblik (*Formgeschichte*), ki raziskuje pojav fragmentarnosti in značilnosti ustnega izročila. Z ene strani priznava tesen odnos z življenjem skupnosti, z druge strani pa notranji odnos z osebo Jezusa Kristusa.

13.2. Fragmentarnost

Pri branju evangelijev lahko hitro opazimo, da so sestavljeni iz različnih malih enot, ki so bile na začetku neodvisne druga od druge. Prav tako lahko pri branju opazimo, da so v velikem delu vsebine nanizani različni mali prizori, med katere so večkrat vrinjeni splošni povzetki o Jezusovem delovanju v določenem času ali kraju:

In prihajal je v njihove shodnice, oznanjal po vsej Galileji in izganjal demone. (Mr 1,39)

V mnogih takih prilikah jim je govoril besedo, kakor so jo pač mogli poslušati. (Mr 3,11)

Jezus je hodil po vsej Galileji. Učil je po njihovih shodnicah in oznanjal evangelij kraljestva. Ozdravljaval je vsakovrstne bolezni in vsakovrstne slabosti med ljudstvom. (Mt 4,23)

Jezus je obhodil vsa mesta in vasi. Učil je po njihovih shodnicah in oznanjal evangelij kraljestva. Ozdravljaval je vsako bolezen in vsako slabost. (Mt 9,35)

Te prizore lahko z lahkoto zamejimo in ločimo enega od drugega, ne da bi se pri tem izgubil njihov pomen. Razdelimo jih na odlomke, perikope (*perikoptein* - odrezati). Bralec zlahka dojame njihov začetek, razvoj in zaključek. Fragmentarnost je težje utemeljiti le v pripovedih o trpljenju, kjer nastopa večja skladnost in časovno dogajanje.

Zelo redko v evangelijih zasledimo nanašanja enega prizora na drugega:

Herod je rekel: »Janeza sem jaz dal obglaviti; kdo pa je ta, o katerem slišim take reči?« In prizadeval si je, da bi ga videl. (Lk 9,9)

Ko je Herod zagledal Jezusa, se je zelo razveselil. Že precej časa ga je namreč želel videti, ker je slišal o njem. Pričakoval je, da ga bo videl narediti kakšno znamenje. (Lk 23,8)

Med enim in drugim prizorom je pripovedna povezava precej slaba; večkrat manjka jasen opis časa in prostora dogajanja, nahajajo se samo zelo splošni opisi: npr. *ko je šel dalje; po teh dogodkih; v tistem času; v tistih dneh; takoj nato; potem; drugič; ...*

To daje vtis umetnega načina povezovanja dogodkov, kar potrjuje tudi različen kontekst istega prizora v različnih evangelijih (npr.: očiščenje templja je pri Jn postavljeno na začetek Jezusovega javnega delovanja, ob prvem obisku Jeruzalema; pri sinoptikih pa v zadnjem tednu ob prihodu v Jeruzalem).

Primer:

Jezus pa je rekel: »Ne branite mu! Nihče namreč ne more storiti mogočnega dela v *mojem imenu* in takoj grdo govoriti o meni. Kdor ni proti nam, je za nas.

Kdor vam da piti kozarec vode zaradi *imena, ker ste Kristusovi* - resnično, povem vam -, zagotovo ne bo izgubil svojega plačila.« [Skušnjave vabijo v greh

»Kdor *pohujša* enega od teh *malih, ki verujejo vame*, bi bilo bolje zanj, da bi mu obesili mlinski kamen na vrat in ga vrgli v morje.

Če te tvoja roka *pohujšuje*, jo odsekaj! Bolje je zate, da prideš pohabljen v življenje, kakor da bi imel obe roki, pa bi prišel v peklenko dolino, v neugasljivi *ogenj*.

Če te tvoja noga *pohujšuje*, jo odsekaj! Bolje je zate, da prideš hrom v življenje, kakor da bi imel obe nogi, pa bi bil vržen v peklenko dolino.

Če te tvoje oko *pohujšuje*, ga iztakni! Bolje je zate, da prideš z enim očesom v Božje kraljestvo, kakor da bi imel obe očesi, pa bi bil vržen v peklenko dolino, kjer njihov črv ne umre in njihov *ogenj* ne ugasne.

Vsakdo bo namreč z *ognjem osoljen*. Sol je dobra. Če pa sol postane neslana, s čim jo boste popravili? Imejte *sol* v sebi in živite v miru med seboj!«(Mr 9,38-50)

Vprašajmo se, kje in kako so se shranili vsi posamezni fragmenti, ki jih je potem evangelist na svojstven način povezal v celoto?

Fragmentaričnost bi si lahko razložili tudi tako, da se je vse shranjevalo v spominu ljudi: s časom se mnogo okoliščin pozabi, ostane samo to, kar je bistveno. Za Jezusove besede in dejanja pa si je težko zamisliti, da so se shranile samo na tako privaten način. Obstaja več neposrednih dokazov, da so bili fragmenti v rabi v prvotni Cerkvi.

Fragmentaričnost je vzporedna ustnemu izročilu. Tako fragmentaričnost kot ustno izročilo je bilo pogojeno s pastoralnimi potrebami skupnosti ter z nujnostjo zapisovanja za kasnejše rodove.

Do katerega obdobja lahko govorimo o fragmentarnosti?

Za prvo obdobje je bila osnova samo ustno izročilo. Pred evangeliji so obstajale določene zbirke čudežev, prilik, nasprotovanj, čeprav tega ne moremo dokazati.

14. Odnos med zgodovino oblik in življenjskim okoljem

Kakšna je povezava med jezikovno sociološkimi elementi, ki določajo obliko in pa življenjskim okoljem, v katerem so nastali ?

14.1. Zgodovina oblik

Zgodovina oblik ni samo neka klasifikacija posameznih oblik: te morajo biti razumljene v odnosu do cerkvenih skupnosti, kjer so se oblikovale. Zgodovina oblik tudi ne more biti samo neka sociološka študija Jezusovega okolja, nujno mora preiti na literarno raven in se v literarnem smislu vprašati o oblikah.

Pojem zgodovina poudarja, da evangeljska vsebina mora biti razumljena v času, v katerem se je oblikovala, od zgodovinskega Jezusa, do končne oblike evangelijev.

Pojem oblika določuje model, shemo, ki je skrčena na osnovne elemente, ko smo izločili posamezne konkretne primere. Ne gre za literarne modele (roman, tragedija, pismo, apokalipsa), ampak za modele, ki so uporabljeni v ustnem prenašanju v resničnem življenju neke socialne skupnosti.

Pri oblikah je zelo pomembna uporabnost in učinkovitost v določenih potrebah skupnosti. Zato je zanje značilna odsotnost estetskih zahtev, kratkost, ustni izraz, anonimnost, uporaba standardnih tradicionalnih modelov, brez prostora za izviren izraz posameznika.

Pojem *oblika* se v temelju navezuje na življenjsko okolje, na konkretne potrebe ljudi, iz katerih se je rodila določena oblika.

14.2. Življenjsko okolje

Tako Bultmann kot Dibelius prihaja do istega zaključka, da o življenjskem okolju lahko rečemo zelo malo, niti ne moremo z gotovostjo trditi, da je obstajal. Kaj torej ostaja jasno po vseh razpravah o življenjskem okolju in zgodovini oblik. Oba začetnika sta izhajala iz sociološke postavke, ki jo je potrebno poglobiti. V obeh sklepanjih opazimo premalo pripisovanja pozornosti notranji usmerjenosti skupnosti na Jezusa – kar je dajalo identiteto. Problem se torej zastavlja v še večji globini.

15. Usmerjenost tradicije in njene značilnosti

Če je v preteklosti zgodovina oblik v čem pogrešila, to ni bilo zato, ker ni povezala med seboj evangeljske snovi z življenjem in potrebami prvih skupnosti, ampak, ker ni dobro poudarila *posebnosti* (specifičnosti) teh potreb.

Gre namreč za potrebe ne katerekoli skupnosti, ampak krščanske skupnosti, ki je posebne narave. Čeprav je veliko vidikov skupnih vsem ostalim skupnostim, vendar ta skupnost ne more biti razumljena brez odnosa z Jezusom Kristusom.

Zato se njene potrebe ne morejo zožiti na čisto praktične (kot je uravnavanje skupnega življenja, zagotovitev osnovnega reda, niti na potrebe samo religiozne narave – kot je potreba po nauku, obredju, morali). **V vseh teh potrebah je potrebno iskati odnos z Jezusom, ki ga na dnu izražajo.**

Preden neka skupina izrazi posebne potrebe ima v sebi osnovno potrebo: dojeti identiteto same sebe, svojo zgodovinsko vlogo in vcepitev v čas in prostor. To pogosto zahteva tudi določitev odnosa z ostalimi skupnostmi, določitev sporočila, ki ga mora razširjati.

Za krščansko skupnost je torej prva in osnovna potreba, dojeti Jezusa Kristusa, njegovo osebnost in delovanje. To je potreba, ki ne more biti skrčena na neko zemeljsko razsežnost, ampak vključuje najprej teološki vidik, nato zgodovinskega, biografskega, itd.

Središče zanimanja je torej najprej notranje, lastno krščanski veri, in ga ne moremo pripisati samo zunanjemu procesu.

Zgodovina oblik je večkrat tudi zanemarjala pripovedno razsežnost evangelijev, ki se danes zelo poudarja. Za razumevanje vsakega najmanjšega fragmenta ali odlomka evangelija se predpostavlja, da bralec ve, kdo je v temelju Jezus: toliko je pomemben posamezen izrek ali malo dejanje, kolikor gradi celostno podobo Jezusa.

15.1. Značilnosti tradicije pred Kristusovim vstajenjem

Jezus je poučeval, se predstavljal svojim sodobnikom, ki so ga sprejemali kot učitelja, tudi več kot učitelja. □ To je pomenilo izhodišče za oblikovanje evangeljske tradicije. Jezusova tradicija ni anonimna, ampak zaupana nekaterim, ki so za to posebej izbrani in poklicani, ter pripravljeni.

15.2. Značilnosti tradicije po Kristusovem vstajenju

Vstajenje je še mnogo bolj povzdignilo Jezusovo avtoriteto. To potrjuje edinstveno dejanje: Za judovsko tradicijo je bilo normalno zbiranje izrekov različnih učiteljev, katerih imena so se spominjali le toliko, da so jih delili v različne tradicije, pomembna pa je bila samo vsebina. Kristjani pa so zbirali samo Jezusove izreke in jih niso mešali z nikomer drugim.

15.3. Ključna sodba Formgeschichte

Naša zaključna sodba nad Formgeschichte: odnos med vsebino evangelijev in življenjem Cerkve ne sem biti obravnavan v zgolj sociološkem ali religioznem smislu, saj življenje Cerkve ostaja vedno temeljno usmerjeno na Jezusa.

16. Zgodovinska vrednost evangelijev

Kanonični evangeliji so osnovni zgodovinski vir o Jezusu in tudi edini, saj smo videli, da se ostali novozavezni spisi osredotočijo samo na Njegovo smrt in vstajenje, apokrifi pa dodajajo omenjene in negotove podatke. Judovski in poganski viri Jezusa samo omenjajo. Zato se pojavlja vprašanje, kako presojeti zgodovinskost evangelijev, kaj razumemo pod pojmom "zgodovinska vrednost evangelijev"?

Ob upoštevanju zgodovine oblik in zgodovine urejanja je nesmiselno dvomiti v zgodovinskost evangelijev, čeprav vemo, da o njihovem procesu nastajanja ne moremo nič točnega dokazati.

Lastnost fragmentarnosti, ki smo jo dokazali kot predhodno nastajanju celostnih evangeljskih zapisov, nam preprečuje, da bi na podlagi evangelijev izoblikovali zgodovinski življenjepis Jezusa Kristusa na modelu današnje biografije. Če pa iščemo Njegovo življenjsko sporočilo in namen, ki ga je dopolnil na zemlji, pa bi lahko zadoščalo že več kratkih odlomkov.

Tudi ljudski značaj okolja, v katerem se je prenašalo evangeljsko oznanilo, ni ovira za zgodovinsko verodostojnost, čeprav se prenašalci oznanila niso posluževali stroge storiografske metode. Tudi dejstva, da so ob liturgični rabi evangelijev v cerkvenih skupnostih večkrat prilagajali razloge dogodkov, ne smemo razumeti, da so vsebino ponovno ustvarjali.

II. Predstavitev štirih evangelijev

1. Marko: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura

1.1. Avtorstvo

Nova zaveza večkrat omenja nekega Marka, ki je Pavlov sodelavec ter ga spremlja v ujetništvu. Apostol Pavel ga želi imeti s seboj vse do konca. Je tudi blizu Petru, ki ga imenuje »moj sin«. Pogosto ga omenja tudi Luka v Apd, ponavadi skupaj z Barnabo, kateremu je bil bratranec, toda z bolj kompleksnim imenom Janez Marko. Je iz Jeruzalema, sodeluje s Pavlom in Barnabo pri ustanavljanju cerkve v Antiohiji ter pomaga pri prvem misijonskem potovanju; loči se od njiju pred izkrcanjem v Pamfiliji.

Danes lahko trdimo, da je avtor neki kristjan iz judovstva, pripadnik druge krščanske generacije. Iz evangelija vidimo, da avtor ne pozna dobro Jeruzalema in okolice, saj so pogoste zemljepisne napake – zato sklepamo, da izhaja iz nejudovskih krajev. Evangelij sam odseva tudi skrbnost nekoga, ki je zbral skupaj najstarejšo tradicijo judovskega izvora

(pogosti arameizmi) in jo prenesel v pogansko okolje, zato je mogoče, da je bil Petrov učenec.

Pozdravlja te Epafra, moj sojetnik v Kristusu Jezusu, pa še Marko, Aristarh, Dema in Luka, moji sodelavci. (Flm 23-24)

Pozdravlja vas moj sojetnik Aristarh, poleg njega Barnabov bratranec Marko – glede tega ste prejeli navodila: če bo prišel k vam, ga sprejmite,... (Kol 4,10)

Samo Luka je pri meni. Vzemi Marka in ga pripelji s seboj, ker mi zelo koristi za službo. (2 Tim 4,11)

Pozdravljata vas prav tako izvoljena Cerkev, ki je v Babilonu, in Marko, moj sin. (1 Pet 5,13)

In ko si je o tem prišel na jasno, je stopil do hiše Marije, matere Janeza Marka, kjer je bilo veliko zbranih in so molili. (Apd 12,12)

Barnaba in Savel sta opravila svojo nalogo v Jeruzalemu in se vrnila, s sabo sta vzela Janeza, ki se je imenoval Marko. (Apd 12,24)

Tam sta v Salamini po judovskih shodnicah oznanjala Božjo besedo; in za pomočnika sta imela Janeza... Pavel je s spremljevalcema odplul iz Pafosa in prispel v Pergo v Pamfiliji. Tu se je Janez ločil od njiju in se vrnil v Jeruzalem. (Apd 13,5.13)

1.2. Kraj in čas pisanja – Rimski evangelij

Zagotovo ta evangelij ni bil pisan za palestinsko skupnost, temveč za poganske kristjane, za ne-judovsko ljudstvo zunaj Palestine, saj se avtor ne bi zavzemal za prevod aramejskih izrazov in razlaganje judovskih navad ter praznikov.

Še danes je najbolj verjeten rimski izvor, kar potrjujejo tudi Papij, Klemen Aleksandrijski, Hieronim, Evzebij, Efrem. O tem pričajo tudi številni latinizmi, ki jih je precej več v tem evangeliju kot v drugih.

Čas nastanka evangelija skoraj vsi postavljajo v obdobje okoli leta 70, v čas po Petrovi smrti (64) in pred padcem Jeruzalema (70). Predvsem razlaga poglavja 13 kaže na to, da je evangelij nastal pred padcem Jeruzalema.

1.3. Stil – pogovorni

Markov jezik je ubog in skromen, njegovo poznanje grščine je zelo omejeno in polno arameizmov (semitizmov): *Talita kum, effeta, boanerges, korban*.⁸

Pogosti so tudi latinizmi *kentyrion* (Mr 15,39), *spekoulator* (Mr 6,27), ki odražajo naslovljence in okolje nastanka.

Poslužuje se ljudske grščine, kakršno je govoril najširši krog prebivalstva. Kljub temu je evangelij zelo privlačen in berljiv, zdi se, da slišimo osebe govoriti, ker so predstavljene v vsej spontanosti in preprostosti, na živahen način.

---

⁸ Glej stran 24., pod opombe.

Evangelist ima skromen in realističen slovar: zajema nekaj več kot 1.300 besed. Nekatere stvari opisuje zelo podrobno, s posebno natančnostjo: npr. 10 različnih pojmov za opis doma in njegovih delov; polno je pomnoženih glagolov: biti, imeti, narediti. Uporablja zelo preprosto skladno stavkov, zelo poredko nastopajo podreja.

1.4. *Snov – Kristusovo življenje*

Marko pripoveduje Kristusovo življenje. Prizore lahko razdelimo na tri kategorije:

- čudeži, ki zastopajo glavni del vsebine (okoli 20) – ozdravljenja, kristofanije, eksorcizmi
- prerekanja, spori z nasprotniki
- biografske pripovedi (o trpljenju, apostolih, poklicanosti, o Janezu Krstniku)

Avtor večkrat poudarja, da je Jezus poučeval, saj je gr. beseda *didache* – poučevanje ena najbolj pogostih besed ravno pri njem,⁹ vendar skoraj ne posreduje vsebine Jezusovega poučevanja, razen v poglavjih 4 in 13. Jezusove izreke delimo na štiri kategorije

- prilike, ki jih je v Marku zelo malo
- poučevanje apostolov glede misijona
- besede samorazodevanja
- preroški ali apokaliptični izreki

1.5. *Teološka zasnova in struktura*

Jezusovo delovanje v Galileji se prevesi v njegovo pot v Jeruzalem, ki se začne na skrajnem severu Galileje in vodi čez vso Galilejo do Judeje, se usmeri v Cezarejo in vodi čez vso Galilejo do Judeje, se usmeri v Jeruzalem, preko Jerihe, ter dospe v Jeruzalem, kjer se odvijejo zadnji dogodki Jezusovega življenja.

UVOD:	1,1-15	Oznanilo Janeza Krstnika
PRVI DEL:	1-8	Mesijansko delovanje v Galileji
	1-3	Prvi čudeži
	4-6	Prilike in čudeži, poslanstvo učencev
	6-8	Strogost Jezusa, pomnožitev kruha..
DRUGI DEL:	8-10	Pot v Jeruzalem
	8-9	I. napoved trpljenja, spremenjenje
	9-10	II. napoved trpl.: evang. Kateheza
	10	III. napov. Trpl.: opoz. Učen. Pr. Jeriha
TRETJI DEL:	11-16	Odrešenjski dogodki v Jeruzalemu
	11-12	Mesija in njegovo ljudstvo
	13	Apokaliptično sporočilo

---

⁹ Prišli so v Kafarnáum. Takoj v soboto je šel v shodnico in učil. Strmeli so nad njegovim naukom, kajti učil jih je kakor nekdo, ki ima oblast, in ne kakor pismouki.(Mr 1,21-22); Spet je odšel k jezeru. Vse ljudstvo je prihajalo k njemu in jih je učil. (Mr 2,13); Od tam je prišel v judejsko pokrajino in na drugo stran Jordana. Spet so se zgrnile okrog njega množice in spet jih je učil kakor po navadi. (Mr 10,1)

14-16
ZAKLJUČEK: 16-20

Trpljenje in vstajenje Božjega Sina
Prikazovanje apostolom

Dramatsko kristološka zasnova evangelija

Evangelij lahko predstavimo po vzoru grške tragedije, ki ima uvod, zaplet, vrh in razplet. Bistvo strukture je mesijanska skrivnost: napetost med zemeljskim Jezusom in vstalim Kristusom; med njegovim bit-razodet in svojskim Jezusovim hotenjem, da bi ostal prikrit.

Evangelist poudarja, da je Jezusovo veličastvo in njegovo resnično bistvo možno v polnosti dojeti šele po njegovi smrti (in vstajenju). Prvo pristno izpoved zato izreka poganski stotnik takoj po Jezusovi smrti.

2. Značilnosti Mr 16,1-8

Tema "Jezus, Božji sin" je skrivnostno napovedana v prvem delu; odkrito razodeta apostolom v drugem in slovesno razglašena od samega Jezusa. Na koncu postane veroizpoved stotnika, ki v imenu vsega poganskega sveta (naslovljenci evangelija) pod križem izpove vero v Božjega sina.

Ta veroizpoved se povezuje z naslovom evangelija. Avtentični zaključek evangelija pomeni:

Ko je minila sobota, so Marija Magdalena, Marija, Jakobova mati, in Salóma kupile dišav, da bi ga šle mazilit. Prvi dan tedna so šle h grobu navsezgodaj, ko je sonce vzšlo. Med seboj so govorile: »Kdo nam bo odvalil kamen od vhoda v grob?« Ko pa so se ozrle tja, so videle, da je kamen odvaljen; in bil je zelo velik. Stopile so v grob in zagledale mladeniča, ki je sedel na desni strani, ogrnjen z belim oblačilom, in so se zelo začudile. On pa jim je rekel: »Ne čudite se! Jezusa iščete, Nazarečana, križanega. Bil je obujen. Ni ga tukaj. Poglejte kraj, kamor so ga položili. Toda pojdite in povejte njegovim učencem in Petru: ›Pred vami pojde v Galilejo; tam ga boste videli, kakor vam je rekel.« [Stopile so ven in zbežale od groba. Trepetale so in bile vse iz sebe. In nikomur niso nič povedale, kajti bale so se. (Mr 16,1-8)

kasneje pa so dodali še Mr 16,9-20.

Stil in besedišče tega dodatka nista tipična za Marka, zato je splošno priznано mnenje, da gre za nek kasnejši dopis k vstajenjskemu poročilu. Potrebo po dopolnitvi evangelija so čutili zaradi opisane reakcije žena na angelovo oznanilo in zaradi manjkajočih zapisov prikazovanja Vstalega (kristofanija). Dodatek je v bistvu povzetek zapisov o Jezusovih prikazovanjih po vstajenju, ki jih navajajo ostali evangelisti.

3. Matej: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura

3.1. Avtorstvo

Ime tega evangelista se nahaja v seznamu dvanajstih apostolov pri vseh treh sinoptikih. Samo iz Mateja zvedemo, da je bil to cestnar, poklican je bil v času izvrševanja službe in je začel slediti Jezusu. V ostalih treh evangelijih je to Levi. Pojav dvojnega imena je problematičen, ker sta obe imeni hebrejski, kar ni bilo v navadi. Nikjer se ne pojavljata skupaj, zato je upravičeno vprašanje, če gre za eno in isto osebo.

Evangelij naj bi bil napisan najprej v aramejščini na palestinskih tleh za spreobrnjene Jude, pred veliko razširitvijo evangelijev. Origen navaja, da je to prvi napisan evangelij. Do 19. stol. je bil najbolj popularen, ker je veljal za najboljše poročilo, zato se tudi nahaja na prvem mestu v kanonu.

Avtor evangelija je najbrž neki judovski Kristjan iz kroga Matejevih učencev, iz po-apostolske dobe, iz diaspore. Piše za cerkveno skupnost, v kateri se je potrebno boriti s ponovnim razcvetom judovstva zadnjih desetletij prvega (1.) stoletja.

Posluhuje se najstarejših pričevanj palestinske Cerkve, katerih avtor je lahko apostol Matej. Odlično pozna hebrejsko Biblijo in judovsko izročilo, s prizadetostjo piše o verskih voditeljih judovskega naroda; zaslediti je tudi naklonjenost do poganov.

Ko je Jezus šel od tam, je zagledal moža, imenovanega Matej, ki je sedel pri mitnici, in mu je rekel: »Hôdi za menoj!« In ta je vstal in šel za njim. (Mt 9,9)

Filip in Bartolomej; Tomaž in cestnar Matej; Jakob, Alfejev sin, in Tadej; (Mt 10,3)

Spotoma je zagledal Levija, Alfejevega sina, ki je sedel pri mitnici, in mu rekel: »Hôdi za menoj!« In ta je vstal in šel za njim. (Mr 2,14)

Nato je šel ven in zagledal cestnarja po imenu Levi, ki je sedel pri mitnici, in mu je rekel: »Hôdi za menoj! (Lk 5,27)

3.2. Kraj in čas pisanja – Antiohijski evangelij

Patristični viri (Hieronim, Evzebij, Krizostom), ki se naslanjajo na Papija in Ireneja, poročajo o hebrejskem izvirniku evangelija. Zato večina sklepa, da so naslovljenci evangelija predvsem spreobrnjenci iz judovstva.

Okolje v katerem je evangelij zaživel je najbrž Antiohija v Siriji. Tam je bila močna krščanska skupnost, ki se je razširila iz judovskih korenin. V Antiohijo so se zatekli mnogi Judje iz Palestine po katastrofalnem letu 70. Zdi se, da je cerkvena skupnost, na katero je naslovljen evangelij, prešla težko obdobje, ko je bila skušana s strani lažnih učiteljev.

Evangelij je gotovo nastal po letu 70 (po padcu Jeruzalema – Mt,22,7)¹⁰ in pred letom 115 (Ignacij Antiohijski v Pismu Smirnčanom navaja Mt 3,4).¹¹ Kasnejši nastanek potrjuje tudi odvisnost Mateja od Marka. V evangeliju je zaslediti polemiko s pravovernim farizejskim

---

¹⁰ Kralj se je tedaj razjezil in poslal svojo vojsko, da so pobili tiste morilce in njihovo mesto požgali. (Mt 22,7)

¹¹ Tedaj so prihajali k njemu ljudje iz Jeruzalema in vse Judeje in iz vse pokrajine ob Jordanu. (Mt 3,5)

judovstvom, kakršna se je oblikovala po shodničnem zboru v Jamniji, ki je bil okrog leta 80. **Zato evangelij datiramo med leta 80-90.** Najbolj verjetno gre za čas okoli leta 80.

3.3. Stil pisanja – jasen in slovesni stil

Pri branju lahko občutimo oster prehod od Marka na Mateja. Matej ima precej manj barvit jezik, toda literarno bolj privlačen. Avtorju je pri srcu jasnost in red. Sistematično opušča živahne posebnosti Marka. Evangelist ima stil velikih govorov in slovesnih katehez. Njegova grščina je precej boljša od Marka, čeprav ne dosega Luka, zasledimo pa jasno semitsko podlago. Tip skupnosti, za katero piše, nam razloži vrsto značilnosti.

V Mateju se zrcali semitsko-palestinsko okolje. Redko uporablja aramejske besede, vključuje jih v grški obliki: *nazaraioi*, *korban*, *rabbei*.¹² Posebej jih ne razlaga, saj predpostavlja, da jih bralci sami razumejo.

Judovsko-palestinska barvitost se odraža tudi v izrazih, tipičnih samo zanj: nebeško kraljestvo, nebeški oče, sveto mesto, postava in preroki, Izraelova hiša, jok in škripanje z zobmi, dvanajst rodov Izraela, zunanje temine, meso in kri, vrata podzemlja, zavezati in razvezati.

Zasledimo več podrobnih opisov verskih navad v Palestini v Jezusovem času: velika in mala pravila glede postave, dar na oltarju, različne vrste priseg, oblike pobožnosti itd.

Stil je podoben rabinski literaturi; mirno se prepletajo različne vsebine, ki jih avtor dobro obvlada; vse to daje vtis velike enotnosti. Nastopajo nekatere stalnice. Tisti, ki pridejo pred Jezusa, se mu poklonijo.

Danes večina zagovarja, da pri tem evangeliju ne gre za prevod aramejskega izvirnika, ampak za ustvarjalno grško redakcijo starodavnih izročil.

3.4. Snov pisanja – Jezusovi govori

Največje bogastvo tega evangelija predstavljajo Jezusovi izreki, zbrani v pet velikih govorov. Matej vključuje skoraj vse prizore, ki jih ima Marko, ter dodaja nove, predvsem tiste o Petru; potem zgodbe o Jezusovem otroštvu, ki dajejo evangeliju drugačen začetek, ter prikazovanja Vstalega, s katerimi Matej zaključuje evangelij.

3.5. Teološka zasnova in struktura – evangelij edinega učitelja

Na začetku svojega evangelija postavlja pisec prazgodovino. Ta pojasnjuje Jezusov izvor, kako ga lastno ljudstvo zavrača in preganja. Kristusova pridiga in krst v Jordanu in kako

---

¹² Ko je prišel tja, se je naselil v mestu, ki se imenuje Nazaret, da se je izpolnilo, kar je bilo rečeno po prerokih, da bo namreč imenovan Nazarečan. (Mt,2,23); Kadar torej daješ miloščino, ne trobi pred seboj, kakor delajo hinavci po shodnicah in ulicah, da bi jih ljudje hvalili. Resnično, povem vam: Dobili so svoje plačilo. (Mt 6,2); rekel: »Grešil sem, ker sem izdal nedolžno kri.« Oni pa so rekli: »Kaj nam mar? Ti glej!« (Mt 27,4)

hudič skuša Jezusa, to je predstavljeno kot prehod iz obsežnega uvoda v osrednji del besedila.

V prvem glavnem delu pisec pripoveduje o Jezusovem javnem delovanju, pri čemer nasproti velikim govornim sestavam govori učencem; govori v prilikah, postavlja cikel pripovedi o čudežih in obširen prikaz razpravljanja z Judi.

V drugem glavnem delu evangelist kaže Jezusa na potovanju po vsej deželi.

V tretjem delu pisec podaja pripoved o dogodkih Jezusovih zadnjih dni, o njegovi smrti in vstajenju.

Da bi (pretežno) judovsko-krščanski skupnosti naslovljencev dal na voljo dokazno gradivo proti judovskemu okolju, si evangelist prizadeva dokazati, da je Jezus iz Nazareta Mesija, Davidov sin, ki je obljubljen v Stari zavezi. V navedkih o izpolnitvi opozarja, kako se je v Jezusu izpolnila Stara zaveza.

Evangelij ima tudi splošno zemljepisno zasnovo: začenja se v Galileji ter preko obmejnih področij Galileje opisuje Jezusovo pot v Jeruzalem, ter njegovo delovanje tam. Vstali Kristus pa se zopet vrne v Galilejo in se učencem tam prikaže.

Evangelij otroštva (1-2)

Razglasitev nebeškega kraljestva

Pripovedni del (PD) – začetek javnega delovanja (3-4)

Govor na gori (5-7)

Oznanjanje nebeškega kraljestva

PD – deset čudežev (8-9)

Govor apostolom (10)

Skrivnost nebeškega kraljestva

PD (11-12)

Govor v prilikah (13)

Uresničitev nebeškega kraljestva

PD – življenje v novi skupnosti (14-17)

Govor o Cerkvi (18)

Skorajšnji prihod nebeškega kraljestva

PD (19-22)

Eshatološki govor (24-25)

Trpljenje in vstajenje (26-28)

4. Sinoptična primerjava Mt 8,23-27 in Marko 4,35-41

Mt 8,23-27

23 Ko je stopil v čoln, so šli njegovi učenci za njim.

24 Na jezeru je nastal velik vihar, tako da so valovi pokrivali čoln; on pa je spal.

25 Pristopili so k njemu, ga zbudili in rekli: »Gospod, reši nas! Izgubljeni smo!«

26 Dejal jim je: »Kaj se bojite, maloverni?« Tedaj je vstal, zapretil vetrovom in jezeru in nastala je globoka tišina.

27 Ljudje pa so se začudili in govorili: »Kakšen človek je ta, da so mu pokorni celo vetrovi in jezero?«

35 Ko se je tisti dan zvečerilo, jim je rekel: »Prepeljimo se na drugo stran!«

36 Ko so odslovili množico, so ga vzeli v čoln, kakor je bil. Tudi drugi čolni so pluli z njim.

37 Nastal je velik vihar in valovi so pljuskali v čoln, tako da je bil že poln vode.

38 On pa je bil na krmi in je spal na blazini. Zbudili so ga in mu rekli: »Učitelj, ti ni mar, da smo izgubljeni?«

39 In vstal je, zapretil vetru in rekel jezeru: »Utihni! Molči!« In veter se je polegel in nastala je globoka tišina.

40 Njim pa je rekel: »Kaj ste strahopetni? Ali še nimate vere?«

41 Prevzel jih je velik strah in spraševali so se: »Kdo neki je ta, da sta mu pokorna celo veter in jezero?«

Mr 4,35-41

5. Struktura in tipični poudarki Mt 27,26-28,15

Tedaj jim je izpustil Baraba, Jezusa pa dal bičati in ga je izročil, da bi bil križan. Vojaki zasmehujejo Jezusa Upraviteljevi vojaki so tedaj vzeli Jezusa s seboj v sodno hišo in zbrali okrog njega vso četo. Slekli so ga in ga ogrnili s škrlatnim plaščem. Iz trnja so spletli krono in mu jo dali na glavo in trst v njegovo desnico. Poklekovali so pred njim, ga zasmehovali in govorili: »Pozdravljen, judovski kralj!« In pljuvali so vanj, mu vzeli trst in ga z njim topli po glavi. Potem ko so ga zasmehovali, so mu slekli plašč, ga oblekli v njegova oblačila in odvedli, da bi ga križali. Jezusa križajo Ko so šli ven, so naleteli na človeka iz Cirene, ki mu je bilo ime Simon. Prisilili so ga, da je nesel njegov križ. Ko so prišli na kraj, ki se imenuje Golgota, kar pomeni »kraj lobanje«, so mu dali piti vina, pomešanega z žolčem. In pokusil je, a ni hotel piti. Ko so ga križali, so si razdelili njegova oblačila, tako da so žrebali. Sedeli so in ga tam stražili. Nad njegovo glavo so dali napis o njegovi krivdi: »Ta je Jezus, judovski kralj.« Takrat sta bila skupaj z njim križana dva razbojnika, eden na desnici in eden na levici. Tisti pa, ki so hodili mimo, so ga sramotili, zmajevali z glavami in govorili: »Ti, ki podiraš tempelj in ga v treh dneh postaviš, reši samega sebe, če si Božji Sin, in stopi s križa!« Podobno so ga zasmehovali tudi veliki duhovniki s pismouki in starešinami ter govorili: »Druge je rešil, sebe pa ne more rešiti! Izraelov kralj

je, naj stopi zdaj s križa in bomo verovali vanj. Zaupal je v Boga, naj ga zdaj reši, če ga hoče, saj je rekel: »Božji Sin sem.« Enako sta ga sramotila tudi razbojnika, ki sta bila z njim križana.

6. Luka: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura

6.1. Avtorstvo

Prva pričevanja o Luku najdemo v Muratorijevem kanonu in pri Ireneju. Luka je bil Pavlov apostol in spremljevalec na potovanjih. V 3.stol. se je razširilo, da je bil to eden od 72 apostolov, anonimni spremljevalec Kleopa na poti v Emavs.

V Pavlovih pismih je trikrat omenjena neka osebnost s tem imenom, ki ga je spremljala tudi v času ujetništva. Zanimivo je, da je Luka omenjen vedno skupaj z Markom; da je imel poklic zdravnika in je bil poganskega izvora; imel je posebno vez s Pavlom, saj ga v 2 Tm 4,11 imenuje *ljubljeni – ho agapetos*.

Pisec tretjega evangelija in Apostolskih del, ki je Pavla spremljal na koncu tretjega misijonskega potovanja in nato vse do Rima; tudi v času ujetništva mu je stal ob strani.

Potem je Gospod določil še drugih dvainsedemdeset in jih poslal pred seboj po dva in dva v vsako mesto in kraj, kamor je sam nameraval iti. (Lk 10,1)
Pozdravljata vas Luka, dragi zdravnik, in Demá (Kol 4,14)

6.2. Kraj in čas pisanja – Grški evangelij

Evangelist močno poudarja univerzalnost sporočila. Pomembnost judovske tradicije in dialoga z Judi je v tem evangeliju predstavljena precej od daleč. Najbrž gre za Cerkev spreobrnjenih iz poganstva, tudi sam avtor je eden izmed njih. Ne vemo jasno kje: Ahaja, Aleksandrija, Cezareja? Skupnost naslovljencev je obremenjena z misijonskimi nalogami.

Nekateri nastanek evangelija postavljajo v čas pred letom 70, glede na zaključek Apostolskih del (ujetništvo Pavla v Rimu 62/63). Splošno pa se datira v leta med 70 in 90, ali bolj točno med letom 75 in 85. Luka piše, da so že mnogi poskušali opisati poročilo o dogodkih, ki so se zgodili (Lk 1,1).¹³ Padec Jeruzalema je jasno omenjen v eshatološkem govoru (Lk 21,20-22)¹⁴, tudi pogled na kraljestvo kasnejšega obdobja, saj je poudarjeno, da je kraljestvo že med nami:

---

¹³ Ker so že mnogi poskušali urediti poročilo o dogodkih, ki so se zgodili med nami, (Lk 1,1)

¹⁴ »Ko pa boste videli, da so vojske obkolile Jeruzalem, tedaj védite, da je blizu njegovo opustošenje. Takrat naj bežijo v hribe tisti, ki so v Judeji; in tisti, ki so v mestu, naj gredo ven in tisti, ki so na polju, naj ne hodijo noter, kajti to so dnevi maščevanja, da se izpolni vse, kar je pisano. (Lk 21,20-22)

Tudi ne bodo govorili: ›Glejte, tukaj je‹ ali ›Tam je,‹ kajti glejte, Božje kraljestvo je med vami.« (Lk 17,21)

Postava in preroki so do Janeza; od tedaj pa se oznanja Božje kraljestvo in vsak si vanj s silo utira pot. (Lk 16,16)

Če pa z Božjim prstom izganjam demone, potem je prišlo k vam Božje kraljestvo. (Lk 11,20)

6.3. Stil pisanja – eleganten in zmagoslaven Luka

Luka nas vodi v svet literature, saj dobro pozna klasično grščino. Besedila odlikuje lepota izraza in verska nagnjenost, kar daje poseben čar. Določeni deli imajo tudi slabšo grščino.

Slovar razodeva bogastvo in raznolikost, kakršnega v Novi zavezi ne najdemo več. Izogiba se semitskih besed, saj omenja le *mamonas*, *Stans*, *Beelzeboul*, *amen*. Pogosto zamenjuje Marka z bolj elegantnimi besedami:¹⁵

Luka ljubi sestavljene glagole, vključuje najlepše grške izraze, najdemo pa tudi vulgarizme, semitizme in latinizme.

Luka zna vzbuditi zanimanje pri bralcu, pripovedovati tako, da vključi poslušalca na aktiven način. Pogosto prizore zaključuje s čudenjem ljudi in temo veselja. Nima Markove živahnosti, pač pa poudarja notranje doživljanje oseb. Osebe pogosto razmišljajo naglas.¹⁶

6.4. Snov pisanja – Jezusovo življenje in nauk

Luka z večjo zvestobo sledi Marku, spušča samo Mr 4 in Mr 6,30-8,26. Viri za posamezne enote Lk:

1,5-2,52	iz lastnega vira
3,1-6,19	iz Mr 1,1-3,19
6,20-8,3	iz vira Q (mali vstavek)
8,4-9,50	iz Mr 4,1-9,50
9,51-18,14	iz vira Q in lastnega vira (večji vstavek)
18,15-24,11	iz Mr 11,1-16,8
24,12-53	iz lastnega vira

Prizori o Jezusovem otroštvu se zelo razlikujejo od Mateja; Luka uvaja vrsto novih čudežev (obuditev in ozdravljenja) in prilik; opisuje poslanstvo 72 apostolov; poudarja vlogo žena, ki sledijo Jezusu; izpostavlja grešnike. Nove teme: molitev, osvobojenost od materialnih dobrin.

---

¹⁵ Ampak da boste vedeli, da ima Sin človekov oblast na zemlji odpuščati grehe,« je dejal hromemu: »Rečem ti: Vstani, vzemi svojo posteljo in pojdi domov!« (Lk 5,24); In kjer vas ne sprejmejo, si otresite prah z nog, ko odidete iz tistega kraja, v pričevanje proti njim.« (Lk 9,5)

¹⁶ zato je v sebi razmišljal: ›Kaj naj storim, ker nimam kam spraviti svojih pridelkov?‹ Rekel je: ›Tole bom storil. Podrl bom svoje kašče in zgradil večje. Vanje bom spravil vse svoje žito in dobrine. Tedaj bom rekel svoji duši: Duša, veliko dobrin imaš, shranjenih za vrsto let. Počivaj, jej, pij in bodi dobre volje.‹ Bog pa mu je rekel: ›Neumnež! To noč bodo terjali tvojo dušo od tebe, in kar si pripravil, čigavo bo?‹ (Lk 12,17-20)

6.5. Teološka zasnova in struktura – evangelij usmiljenega Odrešenika

Po zgledu posvetne književnosti Luka postavlja na začetek svojega evangeljskega spisa predgovor s posvetilom.

Potem ko razloži Jezusov izvor in njegove začetke, nas po obširnem uvodu popelje k predstavitvi Jezusovega javnega delovanja, kar je odločilni predmet njegovega evangelija. To delovanje se začne v Galileji, potem pa se razširi po vsej Judovski deželi.

Sklepni del evangelija pripoveduje dogodke zadnjih dni v Jeruzalemu, velikonočni dogodek in vnebohod Vstalega.

Že zunanja zgradba, čeprav v temeljnih potezah narejena po Marku, pri Luku dobi kristocentrični pomen. Jezusovo javno delovanje se začne v oddaljenem Nazaretu in Galileji.

Luka piše svoj evangelij v obdobju utrjevanja skupnosti prve Cerkve; zato evangelij ni zaznamovan z neučakanim pričakovanjem ponovnega Kristusovega prihoda, temveč nagovarja k vztrajnemu življenju po veri, na katero mora biti pripravljena Cerkev. Pisec poudarja trajno veljavnost Jezusovega sporočila z ozirom na življenjski položaj njegove skupnosti.

Luka predstavlja Jezusa kot ljudem prijaznega, dobrotljivega, usmiljenega Mesija. Poudarja Jezusovo učiteljsko dejavnost; tudi Jezusovo ozdravljenje je v primerjavi z drugimi evangelisti izredno poudarjeno. Jezus prihaja k ubogim, h grešnikom; je odrešenik, ki se usmili vsakega človeka, ki išče, kar je izgubljeno in kliče moške in žene naj hodijo za njim.

UVOD:	Prihod Odrešenika (evangelij otroštva in prva razodetja)
PRVI DEL:	Delovanje v Galileji, razodetje v Izraelu.
DRUGI DEL:	Delovanje v Samariji: velika kateheza-o ljubezni, molitvi, rešitvi; eshatološka napoved – nagovor v Jeruzalemu; kateheza in prilike – odpuščanje Boga in odločitev; zaključek potovanja – bližina Jeruzalema
TRETJI DEL:	Delovanje v Jeruzalemu: Mesija in njegovo ljudstvo; eshatološka napoved in o koncu Jeruzalema, trpljenje Kristusa
ZAKLJUČEK:	Vstajenje – prikazovanja Vstalega v Jeruzalemu in vnebohod

7. Razlaga Lk 24,13-35

In glej, prav tisti dan sta dva izmed njih potovala v vas, ki se imenuje Emavs in je šestdeset stadijev oddaljena od Jeruzalema. Pogovarjala sta se o vsem tem, kar se je zgodilo. In medtem ko sta se pogovarjala in razpravljala, se jima je približal sam Jezus in hodil z njima. Njune oči pa so bile zastrte, da ga nista spoznala. Rekel jima je: »O kakšnih rečeh se pogovarjata med potjo?« Žalostna sta obstala

in eden izmed njiju, ki mu je bilo ime Kleopa, mu je odgovoril: »Si ti edini tujec v Jeruzalemu, ki ne ve, kaj se je tam zgodilo te dni?« »Kaj neki?« je rekel. Dejala sta: »Kar se je zgodilo z Jezusom Nazarečanom, ki je bil prerok, mogočen v dejanju in besedi pred Bogom in vsem ljudstvom; kako so ga naši véliki duhovniki in poglavarji izročili v smrtno obsodbo in ga križali. Mi pa smo upali, da je on tisti, ki bo odkupil Izrael. Vrh vsega pa je danes že tretji dan, odkar se je to zgodilo. Vsi iz sebe smo tudi zaradi nekaterih žena iz naših vrst. Ko so bile zgodaj zjutraj pri grobu in niso našle njegovega telesa, so se vrnile in pripovedovale, da so imele celó videnje angelov, ki so dejali, da živi. Nekateri izmed naših so šli h grobu in so našli vse takó, kakor so pripovedovale žene, njega pa niso videli.« In on jima je rekel: »O nespametna in počasna v srcu za verovanje vsega, kar so povedali preroki! Mar ni bilo potrebno, da je Mesija to pretrpel in šel v svojo slavo?« Tedaj je začel z Mojzesom in vsemi preroki ter jima razlagal, kar je napisano o njem v vseh Pismih. Medtem so se približali vasi, kamor so bili namenjeni. On pa se je delal, kakor da gre dalje. Silila sta ga in govorila: »Ostani z nama, kajti proti večeru gre in dan se je že nagnil.« In vstopil je, da bi ostal pri njiju. Ko je sédel z njima za mizo, je vzel kruh, blagoslovil, ga razlomil in jima ga dal. Tedaj so se jima odprle oči in sta ga spoznala. On pa je izginil izpred njiju. In rekla sta drug drugemu: »Ali ni najino srce gorelo v nama, ko nama je po poti govoril in odpiral Pisma?« Še tisto uro sta vstala in se vrnila v Jeruzalem ter našla zbrane enajstere in tiste, ki so bili z njimi. Govorili so, da je bil Gospod resnično obujen in se prikazal Simonu. Tudi ona dva sta pripovedovala, kaj se je zgodilo na poti in kako sta ga prepoznala po lomljenju kruha. (Lk 24,13-35)

8. Janez: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura

8.1. Avtorstvo

Od 2. stol. dalje se avtorstvo Janezovega evangelija enači z apostolom Janezom, Zebedejevim sinom. Nekateri se sprašujejo tudi o nekem "prezbiterju Janezu", ki je bil Gospodov učenec in ga ločijo od apostola Janeza.¹⁷

Sv. Irenej piše: "*Končno je Janez, Gospodov učenec, tisti, ki se je naslonil na njegove prsi, tudi objavil evangelij, ki ga je pisal v azijskem Efezu.*" Kasnejše izročilo je enotno – avtorstvo pripisujejo Janezu. Tudi v evangeliju samem imamo stavke glede avtorstva, ki enačijo pisca z učencem, ki ga je Jezus ljubil in ki je v času zadnje večerje počival na njegovih prsih:

Eden izmed njegovih učencev, tisti, ki ga je Jezus ljubil, je ležal blizu Jezusovega naročja. Simon Peter mu je pomignil, naj ga vpraša, o kom govori. Ta se je naslonil na Jezusove prsi in mu rekel: »Gospod, kdo je?« Jezus je odgovoril: »Tisti, ki mu bom pomočil grižljaj in mu ga dal.« Tedaj je pomočil grižljaj, ga vzel in dal Judu, sinu Simona Iškarijota. (Jn 13,23-26)

Ko je Jezus videl svojo mater in zraven stoječega učenca, katerega je ljubil, je rekel materi: »Žena, glej, tvoj sin!« Potem je rekel učencu: »Glej, tvoja mati!« In od tiste ure jo je učenec vzel k sebi. (Jn 19,26-27)

Peter se je obrnil in videl, da gre za njima učenec, ki ga je Jezus ljubil in se je pri večerji naslonil na njegove prsi in mu rekel: »Gospod, kdo je tisti, ki te bo izdal?« Ko ga je Peter zagledal, je rekel Jezusu:

---

¹⁷ Cerkveni učitelj Papij.

»Gospod, kaj pa ta?« Jezus mu je dejal: »Če hočem, da ostane, dokler ne pridem, kaj ti to mar? Ti hodi za menoj!« Zavoljo tega se je med brati razširila ta govorica, da tisti učenec ne bo umrl. Toda Jezus mu ni rekel, da ne bo umrl, ampak: »Če hočem, da ostane, dokler ne pridem, kaj ti to mar?« To je učenec, ki o tem pričuje in je to napisal, in vemo, da je njegovo pričevanje resnično. (Jn 21,20-24)

Danes mnogi trdijo le, da je evangelij napisal neznan Kristjan proti koncu 1. stol. Apostol Janez naj bi bil le začetnik izročila, ki se je po več redakcijah izrazilo v evangeliju, saj je evangelij moral dolgo zoreti in njegove končne oblike skoraj ne moremo postaviti v čas prve generacije kristjanov. Pisec ima domačnost s kraji, časi, osebami, dejstvi Jezusovega življenja. To kaže na palestinskega Juda, ki je moral biti očitivec dogodkov.

8.2. Kraj in čas pisanja

Večina njegovega nastanka datira med leta 90 in 100 – po padcu Jeruzalemskega templja in po jamnijski sinodi. Nastanek evangelija se postavlja v kasnejše obdobje tudi zaradi visoko razvite kristologije, ki jo zasledimo v njegovi vsebini.

V preteklosti se je večkrat domnevalo o aramejskem izvirniku tega evangelija zaradi velikega števila arameizmov, ki jih vsebuje. Danes pa je gotovo, da je bil evangelij neposredno napisan v grščini in ne gre za prevod. Kraj naj bi bil Efez; zato ima evangelij tudi nekatere stične točke s Pavlovim naukom; z njegovimi pismi iz ujetništva.¹⁸

Naslovljenci tega evangelija so najbrž Kristjani druge generacije, tako judovskega kot poganškega porekla.

8.3. Stil pisanja

Jezik je siromašen, vendar pravilen. To je simboličen, pesniški jezik, ki naj bi bralca dvignil h kontemplaciji. Simbolizem odpira dvopomenskost tako v opisih kraja dogajanja kot tudi časa. Simbolično vrednost imajo tudi številke (3,7).

8.4. Snov pisanja

Namen evangelija na zelo nazoren način izraža naslednji odstavek:

Jezus je vpričo svojih učencev storil še veliko drugih znamenj, ki niso zapisana v tej knjigi; ta pa so zapisana, da bi vi verovali, da je Jezus Mesija, Božji Sin, in da bi s tem, da verujete, imeli življenje v njegovem imenu. (Jn, 20,30-31)

---

¹⁸ O kraju nastanka nam priča tudi miselno okolje evangelija. V njem se namreč zrcalijo vplivi različnih kultur vzhodnega dela rimskega imperija: helenistična verska filozofija in mistika, gnosticizem, duhovnost judovskih ločin kumranskega tipa. Miselno okolje evangelija je zelo široko, stika se več razsežnosti. Zelo verjetno je, da je pisec živel na kraju, kjer se je grška miselnost združevala z vzhodnjaško mistiko in je bilo judovstvo odprto za zunanje vplive. Eden takih krajev je bil gotovo Efez, kjer je bila zelo številna judovska diaspora, ki je v kasnejšem obdobju bila odprta za nove mislene tokove.

8.5. Teološka zasnova in struktura

Najbolj znana je delitev Janeza na prolog in dva velika dela:

	Himnični predgovor	Jn 1,1-18
Prvi del:	Knjiga znamenj	Jn 1,19 – Jn 12,50
Drugi del:	Knjiga slave	Jn 13,1-20 – Jn 20,29

Evangelij se začne s predgovorom (prologom), ki vsebuje neko starejšo hvalnico ter opisuje Jezusov izvor in bistvo. Jezus je predstavljen kot edinorojeni sin.

S tem je postavljen temelj za prvi glavni del evangelija, ki ga imenujemo *Knjiga znamenj*. Uvodna odlomka¹⁹ tega dela pripravljata nastop Jezusovega javnega delovanja v Kani Galilejski.²⁰ Za to Jezusovo delovanje, ki razodeva božje veličastvo so bistvenega pomena "znamenja" in "dela", katerih pomen Jezus razlaga v govorih in pogovorih.

Po znamenjih Jezus razodeva svojo slavo učencem, ki postaja vidna; razodeva Božjo moč, Očetovo slavo. Znamenja so povezana z zakramenti. To so simboli in "sredstva" za odrešenje in so zato temeljnega pomena za razumevanje Janezove misli. Janez tako na zahtevo ljudi iz judovskega sveta, ki pričakujejo znamenja, daje izvirni odgovor.

Sedem znamenj je vezanih na sedem stavkov Jezusovega samorazodetja, ki se začenjajo z "jaz sem".

- kruh življenja: (znamenje: pomnožitev kruha)

Jezus jim je dejal: »Jaz sem kruh življenja. Kdor pride k meni, gotovo ne bo lačen, in kdor vame veruje, gotovo nikoli ne bo žejen. Jaz sem kruh življenja. (Jn 6,35.48)

- luč sveta: (znamenje: ozdravitev od rojstva slepega)

Spet jim je Jezus spregovoril: »Jaz sem luč sveta. Kdor hodi za menoj, ne bo hodil v temi, temveč bo imel luč življenja.« (Jn 8,12)

- vrata k ovcam:

Jezus je znova spregovoril: »Resnično, resnično, povem vam: Jaz sem vrata k ovcam. Jaz sem vrata. Kdor stopi skozme, se bo rešil; hodil bo noter in ven in bo našel pašo. (Jn 10,7.9)

- dobri pastir:

Jaz sem dobri pastir. Dobri pastir da svoje življenje za ovce. Jaz sem dobri pastir in poznam svoje in moje poznajo mene. (Jn 10,11.14)

- vstajenje in življenje: (znamenje: obuditev Lazarja)

Jezus mu je dejal: »Jaz sem pot, resnica in življenje. Nihče ne pride k Očetu drugače kot po meni. (Jn 14,6)

- pot resnica in življenje:

---

19 Jn 1,19-51.

20 Jn 2,1-12.

Jaz sem pot, resnica in življenje. (Jn 14,6)

- resnična vinska trta:

Jaz sem resnična vinska trta in moj Oče je vinogradnik. Jaz sem trta, vi mladike. Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu, kajti brez mene ne morete storiti ničesar. (Jn 15,1.5)

Knjiga slave se začne z naslednjim odlomkom:

Pred praznikom pashe je Jezus, ker je vedel, da je prišla njegova ura, ko pojde s tega sveta k Očetu, in ker je vzljubil svoje, ki so bili na svetu, tem izkazal ljubezen do konca. (Jn 13,1).

Za ta del je značilna izpolnitev Jezusove "ure" za katero je prišel na svet. To je ura Njegove smrti, ki je hkrati ura poveličanja v Očetovo slavo. Vrnitev k Očetu gre skozi smrt. Izpolnitev Jezusovega poslanstva,²¹ ki vodi nazaj v Očetovo veličastvo.²²

V pripovedi o trpljenju evangelist predstavlja Jezusa kot vzvišenega, resničnega mesianskega kralja, ki gospoduje nad dogajanjem in ga sam določa. Podajanje velikonočnega dogodka kaže, da pisec razume Jezusovo vstajenje, njegovo povišanje in podaritev Duha kot teološko celoto. Učencem – tistim, ki verjamejo v Jezusa – ostaja navzočnost Duha kot dar Jezusovega izpolnjenega poslanstva. To je isti Duh, ki je zaznamoval tudi Jezusovo delovanje.

Skozi evangelij se prepleta tudi tema liturgičnega življenja: Jezus se nahaja v Jeruzalemu na pomembne judovske praznike: binkoštni praznik; praznik tednov; tempeljsko posvečenje; Pasha. Ti prazniki na različne načine izpostavljajo: *Božje delovanje do ljudstev v preteklosti; njihovo vero v Boga v sedanjosti, ter upanje v Božje kraljestvo v prihodnosti.*

Prvotno evangeljsko besedilo se končuje s sklepom.²³ (Jn 21) je bil dodan po končanem zapisu evangelija, verjetno šele po smrti pisca.

9. Struktura in dinamika Jn 21

Potem se je Jezus spet razodel učencem pri Tiberijskem jezeru. Razodel pa se je takóle:²⁴

2 Simon Peter, Tomaž, ki se imenuje Dvojček, Natánael iz galilejske Kane, Zebedéjeva sinova in dva druga izmed njegovih učencev so bili skupaj.²⁵

3 Simon Peter jim je rekel: »Ribe grem loviti.« Dejali so mu: »Tudi mi gremo s teboj.« Odšli so in stopili v čoln, toda tisto noč niso nič ujeli.²⁶

---

21 Ko je Jezus vzel kisa, je rekel: »Izpolnjeno je.« In nagnil je glavo in izročil duha. (Jn 19,30)

22 Jezus ji je rekel: »Ne oklepaj se me! Kajti nisem še šel gor k Očetu; pojdi pa k mojim bratom in jim povej: ›Odhajam gor k svojemu Očetu in vašemu Očetu, k svojemu Bogu in vašemu Bogu.« (Jn 20,17)

23 Jezus je vpričo svojih učencev storil še veliko drugih znamenj, ki niso zapisana v tej knjigi; ta pa so zapisana, da bi vi verovali, da je Jezus Mesija, Božji Sin, in da bi s tem, da verujete, imeli življenje v njegovem imenu. (Jn 20,30-31)

24 Mt 26,32; 28,7; Tiberijskem jezeru gl. op. k 6,1.

25 1,45; 11,16; Lk 5,10;

26 Lk 5,5;

4 Ko se je že zdanilo, je stal Jezus na bregu, vendar učenci niso vedeli, da je Jezus.²⁷

5 Jezus jim je rekel: »Otroci, imate kaj hrane?« Odgovorili so mu: »Nič.«²⁸

6 Tedaj jim je rekel: »Vrzite mrežo na desno stran čolna in boste našli.« Vrgli so jo, pa je zaradi obilice rib niso mogli več izvleči.²⁹

7 Tisti učenec, ki ga je Jezus ljubil, je rekel Petru: »Gospod je.« Ko je Simon Peter slišal, da je Gospod, si je opasal vrhnje oblačilo, ker je bil gol, in se vrgel v jezero.³⁰

8 Drugi učenci so pripluli s čolnom in privlekli mrežo z ribami; niso bili namreč daleč od brega, le kakih dvesto komolcev.³¹

9 Ko so stopili na kopno, so na tleh zagledali žerjavico in na njej ribo ter kruh.³²

10 Jezus jim je rekel: »Prinesite ribe, ki ste jih pravkar ujeli!«

11 Simon Peter se je tedaj vkrcal in potegnil na kopno mrežo, polno velikih rib; bilo jih je sto triinpetdeset. Čeprav jih je bilo toliko, se mreža ni raztrgala.³³

12 Jezus jim je rekel: »Pridite jest!« Toda nobeden izmed učencev si ga ni drznil vprašati: »Kdo si ti?«; vedeli so namreč, da je Gospod.³⁴

13 Jezus je prišel, vzел kruh in jim ga ponudil; in prav tako ribo.³⁵

14 To je bilo že tretjič, da se je Jezus razodel učencem, odkar je bil obujen od mrtvih.³⁶

15 Ko so pojedli, je Jezus rekel Simonu Petru: »Simon, Janezov sin, ali me ljubiš bolj kakor tile?« Rekel mu je: »Da, Gospod, ti veš, da te imam rad.« Rekel mu je: »Hrani moja jagnjeta!«³⁷

16 Spet, drugič, mu je rekel: »Simon, Janezov sin, ali me ljubiš?« Rekel mu je: »Da, Gospod, ti veš, da te imam rad.« Rekel mu je: »Pasi moje ovce!«³⁸

---

27 20,14; Lk 24,16;

28 Lk 24,41; Opm.: hrane: gr. izraz v tedanjih papirusih navadno označuje razne vrste rib.

29 Lk 5,4-7;

30 13,23; 19,26; 20,2; 21,20; Mt 14,29; Opm.: ker je bil gol tj. ker je bil pomanjkljivo oblečen; glede na judovsko sramežljivost je nemogoče, da bi Peter delal povsem gol.

31 Opm.: kakih dvesto komolcev tj. malo manj kot 100 m; gl. preglednico mer.

32 Mt 4,4; Lk 24,41-43;

33 2 Krn 2,16; Lk 5,6; Opm.: sto triinpetdeset: število je po vsej verjetnosti simbolično; njegov simbolizem kljub številnim razlagam (med njimi je znamenita zlasti Hieronimova, ki je izhajal iz tega, da so stari naravoslovci razlikovali natančno 153 vrst rib, in sklepal, da riba ponazarja človeštvo, število 153 pa celovitost človeštva, ki bo zbrano v isti Cerkvi; prim. Mt 13,47-50) ostaja po sebi večpomenski in nedoločljiv.

34 4,27;

35 6,11; Mt 14,19; 15,36; Mr 6,41; 8,6; Lk 9,16; Opm.: Janez verjetno simbolično govori o evharistiji (prim. 6,1-13): učenci so povabljeni in deležni hrane, ki jim jo ponuja vstali Gospod.

36 Jn 20,19.26;

37 1,42; 10,1-16; Mt 16,17; Lk 7,42-43; 1 Kor 15,5; Opm.: (15-19) Trikratna ponovitev Jezusovega vprašanja je spomin na Petrove ognjevite izjave, predvsem pa na njegovo trikratno zatajitev.

(15) ljubiš ... imam rad: pozorni moramo biti na dva različna glag., od katerih prvi v gr. pomeni darovanjsko, spoštljivo ljubezen (agapân), drugi pa bolj čustveno osebno navezanost (phileîn). Peter je s svojimi odgovori verjetno hotel poudariti predvsem svojo čustveno ljubezen do Gospoda, obenem pa si iz ponižnosti po zatajitvi ni drznil trditi, da Kristusa ljubi z agápe, duhovno ljubeznijo. - Hrani moja jagnjeta: na osnovi ljubezni, ki jo je Peter izpovedal, mu Jezus zaupa »pastirsko« skrb za verujoče (prim. 10,1-16); katoliško izročilo se je v veliki meri opiralo na to besedilo, ko je polagoma izoblikovalo nauk o službi apostolskega zbora in o službi papeža, ki temu zboru predseduje; gl. op. k Mt 16,18.

38 Mt 2,6; Lk 22,32; Apd 20,28; 1 Pt 5,2; Raz 7,17;

17 Tretjič mu je rekel: »Simon, Janezov sin, ali me imaš rad?« Peter se je užalostil, ker mu je tretjič rekel: »Ali me imaš rad?« in mu je rekel: »Gospod, ti vse veš, ti veš, da te imam rad.« Jezus mu je rekel: »Hrani moje ovce!³⁹

18 Resnično, resnično, povem ti: Ko si bil mlad, si se opasoval sam in si hodil, kamor si hotel; ko pa se postaraš, boš raztegnil roke in drug te bo opasal in odvedel, kamor nočeš.«⁴⁰

19 To pa je rekel, da je označil, s kakšno smrtjo bo poveljčal Boga. In ko je to rekel, mu je dejal: »Hôdi za menoj!⁴¹

20 Peter se je obrnil in videl, da gre za njima učenec, ki ga je Jezus ljubil in se je pri večerji naslonil na njegove prsi in mu rekel: »Gospod, kdo je tisti, ki te bo izdal?«⁴²

21 Ko ga je Peter zagledal, je rekel Jezusu: »Gospod, kaj pa ta?«

22 Jezus mu je dejal: »Če hočem, da ostane, dokler ne pridem, kaj ti to mar? Ti hôdi za menoj!⁴³

23 Zavoljo tega se je med brati razširila ta govorica, da tisti učenec ne bo umrl. Toda Jezus mu ni rekel, da ne bo umrl, ampak: »Če hočem, da ostane, dokler ne pridem, kaj ti to mar?«⁴⁴

24 To je učenec, ki o tem pričuje in je to napisal, in vemo, da je njegovo pričevanje resnično.⁴⁵

25 Jezus pa je storil še veliko drugega. Če bi to popisali eno za drugim, mislim, da ves svet ne bi mogel obseči knjig, ki bi bile napisane.⁴⁶

10. Primerjava med sinoptiki in Janezom

Na veliko razliko med sinoptiki in Janezom opozarjajo očetje že od 2. stol. Ob vprašanju, zakaj je prišlo do te razlike, nekateri razlagajo, da je bil Janez kot zadnji evangelij napisan z namenom, da dopolni vsebino ostalih treh. Tega danes ne moremo več trditi.

10.1. Razlike v predstavitvi kraja in časa dogajanja

Topografija (krajevna postavitve) in liturgičnost:

Sinoptiki opisujejo Jezusovo javno delovanje predvsem v Galileji in predstavljajo Jezusa v Jeruzalemu šele v zadnjem tednu njegovega življenja, ko se že približuje trpljenje, smrt in vstajenje.

39 13,37-38; 18,17.25-27; 2 Sam 5,2; Ps 78,71-72; Opom.: ti veš db. ti spoznavaš.

40 Mt 16,22; 26,39; Apd 21,11.14; 2 Pt 1,14; Opom.: raztegnil roke: verjetno namig na Petrovo mučeniško smrt na križu. - drug te bo opasal in odvedel - različica - drugi te bodo opasali in odvedli.

41 12,33; 18,32; Mr 1,17; 1 Pt 4,16; Opom.: s kakšno smrtjo bo poveljčal (db. proslavil) Boga: izraz proslaviti Boga je v prvi Cerkvi označeval mučeniško smrt; pisec tega poglavja verjetno piše po Petrovi smrti in ve, da se je apostolovo življenje končalo z mučeniškim trpljenjem.

42 13,23.25; 19,26; 20,2; Opom.: učenec gl. op. k 13,23. - večerji tj. zadnji večerji.

43 Mt 16,28; 1 Kor 11,26; Jak 5,7; Raz 2,25; 22,7.12.17.20; Opom.: da ostane: na podlagi teh skrivnostnih besed je pozneje nastala legenda, da Janez še vedno neumrljiv hodi po svetu ali da do Jezusovega prihoda spi v svojem grobu v Efezu. - pridem: verjetno je mišljen drugi Gospodov prihod, paruzija; gl. op. k 1 Tes 2,19. - kaj ti to mar: precej rokopisov nima teh besed.

44 14,3; 3 Jn 1,5;

45 15,27; 19,35; Opom.: vemo: mn. oblika glag. po tradicionalni razlagi označuje ljubljenega učenca, po sodobnih razlagah pa janezovsko skupnost, ki je književno preoblikovala njegove spomine.

46 20,30; Opom.: eno za drugim: ni mišljeno le zunanje opisovanje dejanj: »Janez s prisposodobno izraža isto sporočilo, ki ga najdemo v Kol 2,3: v Kristusu so skriti vsi zakladi modrosti in vednosti« (R. E. Brown).

V Janezu pa je Jezusovo delovanje skoraj v celoti postavljeno v Jeruzalem in Judejo. Samo tri znamenja postavlja pisec v okolje Galileje in v četrtem (4.) poglavju opisuje delovanje v Samariji.⁴⁷

Tak način predstavitve Jezusovega javnega delovanja je močno liturgično obarvan in vezan na Njegovo večkratno romanje v Jeruzalem na judovske praznike, ki so se morali praznovati v jeruzalemskem templju.

Kronologija in praznik Pashe:

Začetek Jezusovega delovanja je v sinoptičnih evangelijih postavljen v čas po vklenitvi Janeza Krstnika v ječo; v Janezu pa Jezus deluje v Judeji istočasno z Janezovim oznanjevanjem in zdi se, da so njegovi prvi učenci izmed vrst Janezovih učencev.

Dolžina Jezusovega delovanja je v sinoptičnih evangelijih težko določljiva. Omemba enega samega Jezusovega obiska v Jeruzalemu ob praznovanju Pashe daje misliti na opis enoletnega delovanja. V Janezu so omenjene tri P Ashe,⁴⁸ kar pomeni, da se je njegovo javno delovanje razpotegnilo na dve do tri leta.

Čas očiščenja templja je pri sinoptikih vezan na Jezusovo zadnjo pasho, saj se je samo takrat nahajal v Jeruzalemu; v Janezu pa se to zgodi na začetku Jezusovega javnega delovanja in ta dogodek neposredno sledi Jezusovemu prvemu znamenju v Galilejski Kani, ko vodo zamenja za vino.

Iz tega dejstva nekateri sklepajo, da je Jezus očistil tempelj dvakrat. Danes je splošno priznano, da je datiranje sinoptikov pravilno, Janez pa je zaradi simboličnega pomena postavil ta dogodek na sam začetek Jezusovega javnega delovanja ter tako dal pomen vsemu njegovemu javnemu delovanju.

Datum zadnje večerje se pri sinoptikih ujema s pashalno večerjo, ki so jo Judje obhajali na večer, ki se je začel 15. nisana. Janez pa postavlja Jezusovo zadnjo večerjo na večer pred tem praznikom, to je 14. nisana. Po Janezu je zato Jezus umrl malo pred začetkom praznovanja pashalne večerje, proti koncu 14. nisana, po sinoptikih pa 15. nisana.

To neskladanje med sinoptiki in Janezom si danes lahko razlagamo v teološkem smislu:

V Janezu Jezus umira ravno v času (ob 15^h), ko Judje koljejo na tempeljski ploščadi jagnjeta, ki jih bodo potem zaužili pri pashalni večerji. Pri tem Janez simbolično poudari, da Jezus kot edino pravo pashalno jagnje nadomesti vse starozavezne daritve enkrat za vselej.

Pri sinoptikih pa se v času, ko vsi Judje obhajajo pashalno večerjo, Jezus vnaprej mistično daruje, ko ustanovi evharistijo in na tak način nadomesti pashalno večerjo z novim evharističnim obredom.

10.2. Razhajanja v vsebinski zasnovi

---

47 Prim: Jn 2,1-11; Jn 4,43-51; Jn 6.

48 Bližala se je judovska pasha in Jezus je šel v Jeruzalem (Jn 2,13); Blizu je bila pasha, judovski praznik (Jn 6,4); Šest dni pred pasho je Jezus prišel v Betanijo, kjer je bil Lazar, ki ga je Jezus obudil od mrtvih (Jn 12,1).

Janez vsebino Jezusovega poučevanja podaja v simboličnem jeziku in stilu. Kontrast med Jezusovimi izreki, ki so pri sinoptikih sestavljeni v dolge govore, ter dolgimi dialogi, ki so v Janezu pogosto vezani na osebne pogovore, je velik.

Tako kot so govori v Mateju zbrani na določeno temo, je tudi v Janezu zaslediti tematsko sestavo. Pri sinoptikih je velik del Jezusovega poučevanja vezan na prilike, Janez pa se prilik sploh ne poslužuje, zamenjuje jih z uvajanjem simbolov.

Jezusovo delovanje je v Janezu zajeto v sedem znamenj. Beseda znamenje nastopa sedemnajst (17) krat, prvič v Jn 2,11 in ima originalen pomen.⁴⁹ Nadomešča besedišče, ki ga sinoptiki uporabljajo za opise čudežev. Sinoptikom in Pavlu je skupno nezaupanje v znamenja in grajanje tistih, ki jih predpostavljajo.

Vera, ki temelji bolj na znamenjih kot na besedi, je zanje nezadostna. Janez pa poudarja samo pozitivni pomen znamenj – uvaja simboliko sedmih znamenj, ki jih vsebujejo poglavja od 2 do 11. Teh sedem znamenj nadomesti vse opise čudežev pri sinoptikih, število sedem in vključenost prikazovanj Vstalega med znamenja, kažejo na zelo velik pozitivni pomen znamenj pri Janezu.

Sinoptiki opisujejo odnos med Očetom in Sinom v popolnem vzajemnem poznanju, Janez uvaja vzajemno enost dveh oseb, kar bistveno zaznamuje kristologijo.

---

⁴⁹ Tako je Jezus v galilejski Kani naredil prvo od znamenj in razodel svoje veličastvo in njegovi učenci so verovali vanj. (Jn 2,11)

KAZALO:

UVOD V NOVO ZAVEZO.....	1
I. Splošni uvod v študij evangelijev.....	4
1. Kako se izraža novost Nove zaveze, preko katerih odprtih vprašanj?.....	4
2. Predstavitev kanona Nove zaveze in razlaga imena Nova zaveza.....	4
3. Pomen besede evangelij in njena pogostost v NZ spisih.....	5
3.1. Pogostost besede evangelij v NZ spisih.....	5
4. Kaj pravi Konstitucija o Božjem razodetju o evangeljski literaturi.....	6
5. Prvotni naslov evangelijev in različni poskusi imenovanja.....	6
5.1. Različni poskusi poimenovanja.....	7
6. Kdaj, kako in od koga so evangeliji sprejeli naslov, ki ga imajo danes?.....	7
7. Raznolikost in liturgična uporaba evangelijev v prvem obdobju Cerkve.....	8
7.1. Raznolikost.....	8
8. Primerjava evangelijev z literarnimi vrstami v grško rimskem in judovskem svetu.....	10
8.1 Grško-rimska primerjava.....	11
8.2. Judovska primerjava.....	11
9. Izvirnost literarne vrste evangelijev v njihovi notranji strukturi.....	12
9.1. Struktura Markovega evangelija.....	12
9.2. Struktura Matejevega evangelija.....	13
9.3. Struktura Lukovega evangelija.....	14
9.4. Struktura Janezovega evangelija.....	14
9.5. Skupen pogled.....	15
10. Sorodnost sinoptičnih evangelijev: kriteriji, tradicije in dvojniki.....	15
10.1. Kriteriji za opazovanje sorodnosti.....	15
10.2. Razlogi za sorodnosti in razhajanja.....	16
10.3. Trojna, dvojna, enojna tradicija in dvojniki.....	17
11. Hipoteza o dveh virih.....	17
11.1. Obrazložitev hipoteze o dveh virih.....	18
12. Alternativne hipoteze in ovrednostenje.....	19
12.1. Zanikanje vira Q.....	19
12.2. Bolj kompleksno višje število virov.....	19
12.3. Rollandova hipoteza.....	19
13. Značilnost ustnega izročila in fragmentaričnost.....	19

13.1. Značilnosti ustnega izročila.....	19
13.2. Fragmentarnost.....	20
14. Odnos med zgodovino oblik in življenjskim okoljem.....	22
14.1. Zgodovina oblik.....	22
14.2. Življenjsko okolje.....	22
15. Usmerjenost tradicije in njene značilnosti.....	22
15.1. Značilnosti tradicije pred Kristusovim vstajenjem.....	23
15.2. Značilnosti tradicije po Kristusovem vstajenju.....	23
15.3. Ključna sodba Formgeschichte.....	24
16. Zgodovinska vrednost evangelijev.....	24
II. Predstavitev štirih evangelijev.....	24
1. Marko: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura.....	24
1.1. Avtorstvo.....	24
1.2. Kraj in čas pisanja – Rimski evangelij.....	25
1.3. Stil – pogovorni.....	25
1.4. Snov – Kristusovo življenje.....	26
1.5. Teološka zasnova in struktura.....	26
2. Značilnosti Mr 16,1-8.....	27
3. Matej: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura.....	27
3.1. Avtorstvo.....	28
3.2. Kraj in čas pisanja – Antiohijski evangelij.....	28
3.3. Stil pisanja – jasen in slovesni stil.....	29
3.4. Snov pisanja – Jezusovi govori.....	29
3.5. Teološka zasnova in struktura – evangelij edinega učitelja.....	29
4. Sinoptična primerjava Mt 8,23-27 in Marko 4,35-41.....	31
5. Struktura in tipični poudarki Mt 27,26-28,15.....	31
6. Luka: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura.....	32
6.1. Avtorstvo.....	32
6.2. Kraj in čas pisanja – Grški evangelij.....	32
6.3. Stil pisanja – eleganten in zmagoslaven Luka.....	33
6.4. Snov pisanja – Jezusovo življenje in nauk.....	33
6.5. Teološka zasnova in struktura – evangelij usmiljenega Odrešenika.....	34
7. Razlaga Lk 24,13-35.....	34
8. Janez: avtorstvo, kraj in čas pisanja, stil, snov, teološka zasnova in struktura.....	35
8.1. Avtorstvo.....	35
8.2. Kraj in čas pisanja.....	36
8.3. Stil pisanja.....	36
8.4. Snov pisanja.....	36
8.5. Teološka zasnova in struktura.....	37
9. Struktura in dinamika Jn 21.....	38
10. Primerjava med sinoptiki in Janezom	40
10.1. Razlike v predstavitvi kraja in časa dogajanja.....	40
10.2. Razhajanja v vsebinski zasnovi.....	41
KAZALO:.....	43

Avtor: Aleš Pečavar
Urednik: Damjan Debevec
Priprava na kolokvij iz Svetega pisma nove zaveze
Ljubljana, april 2004

VIR:

Prof. Filipič – skripta
Prof. Filipič – predavanja
Koncilski odloki, *Dogmatična konstitucija o Božjem razodetju (BR)*, Družina, Ljubljana, 1995,
367

OPOMBE:

V tekstu so možne pravopisne in pomenske napake. Uporaba na lastno odgovornost.